

Nr 139.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser; given Stockholms slott den 20 april 1915.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 regeringsformen, föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Oscar von Sydow.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om
allmän pensionsförsäkring.

Härigenom förordnas, att 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring skola erhålla följande ändrade lydelse:

7 §.

Årsinkomst — — — — — tillkommer.

Där — — — — — tillämpliga.

I fråga om äkta makar skall, vid bestämmande av pensionstilläggs belopp, årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst, där ej i särskilda fall pensionsstyrelsen med hänsyn till föreliggande omständigheter finner makes årsinkomst böra tillsvidare beräknas såsom för ogift person.

16 §.

Ändring i taxeringsnämnds beslut enligt 14 § må av enskild sakägare ävensom av kommun samt av ombud, varom i 27 § förmäles, sökas genom besvär inom den tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är stadgat; dock att, där ändring sökes i beslut rörande fråga, huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, dessa besvär skola anföras hos pensionsstyrelsen och inlämnas till vederbörande pensionsnämnd, i Stockholm före utgången av augusti månad, men annorstädes i riket före utgången av juli månad. Har pensionsavgift blivit den klagande påförd, är han ändock skyldig att erlagga avgiftsbeloppet med rätt att återfå vad han finnes hava för mycket erlagt.

Har — — — — — hos pensionsstyrelsen.

Menar — — — — — efterrättelse.

20 §.

För — — — — — sex.

Ordförande — — — — — sänder.

Ledamöterna i pensionsnämnd jämte en suppleant för varje ledamot väljas varje gång för fyra år, å landet av kommunalstämma eller av

kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Vid val å kommunalstämma och allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Då inom ett pensionsdistrikt pensionsnämnd första gången valts, skall efter lottning halva antalet av de utsedda ledamöterna avgå vid utgången av andra året av den tid, för vilken de blivit valda, så ock suppleanterna för de sålunda avgående ledamöterna. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstått.

Sedan — — — — ordförande.

Har beslut, på sätt i 19 § sägs, fattats om ändring i bestående indelning av pensionsdistrikt, skola uppdragen för ordförande, ledamöter och suppleanter i pensionsnämnd inom pensionsdistrikt, som av ändringen beröres, anses förfalla vid den tid, då beslutet träder i tillämpning, samt nytt förordnande av ordförande och suppleant för honom meddelas ävensom nytt val av ledamöter och suppleanter för dem förrättas.

23 §.

Pensionsnämnd sammanträder å ställe, som nämnden bestämmer, på kallelse av ordföranden, så ofta denne med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt, dock minst en gång varje kalenderhalvår. Sammanträde skall av ordföranden, i samråd med det av pensionsstyrelsen jämlikt 27 § förordnade ombudet, utsättas till tid, då, enligt vad antagas kan, ombudet är oförhindrat att närvara. Tid och ställe för sammanträde låte ordföranden minst fjorton dagar förut kungöra i kyrka samt tillika på annat lämpligt sätt bringa till allmänhetens kännedom; varjämte ombud, som enligt 27 § må vara av landstinget för distriktet utsett, genom ordförandens försorg i god tid skall om sammanträdet underrättas.

Suppleanten — — — — besluten.

Ordföranden — — — — ångfartyg.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1915; dock att vad i 7 § stadgas rörande undantag från den i samma § meddelade bestämmelsen om beräkning av äkta makars årsinkomst icke må tillämpas, när däri-genom minskning skulle ske av rätt, som före nyssnämnda dag förvärvats.

Förslag

till

Lag

om viss ändring av de i 37 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring meddelade övergångsbestämmelser.

Med ändring av vad 37 § andra stycket av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring innehåller häremot stridande förordnas, att den, som den 1 januari 1914 fyllt femton men icke sextiosju år och redan då var till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning antingen av enskilda personer eller ock delvis av enskilda och delvis av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar, skall äga rätt till understöd enligt 33 § av nämnda lag, dock att beloppet av sådant understöd skall bestämmas till samma procent av eljest stadgat understödsbelopp som för den, vilken under år 1914 förvärvat rätt till understöd, och att understödet skall utgå tidigast från och med år 1916.

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 10
april 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anförde:

I skrivelse den 20 november 1914 har pensionsstyrelsen avgivit förslag till ändrad lydelse av 4, 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring. Vidare har pensionsstyrelsen i skrivelse den 19 december 1914 hemställt om viss ändring av 37 § i samma lag.

Framställ-
ningar av
pensions-
styrelsen om
ändring av
vissa §§ i
pensionsför-
säkringslagen.

Till en början vill jag här till behandling upptaga de i styrelsens förstberörda skrivelse framställda förslag.

Vad först angår 4 §, som innefattar bestämmelser angående avgifts-
plikstens normerande, sammanhänger frågan om ändring av densamma
med en ifrågasatt ändring av vissa paragrafer i kungl. förordningen
den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxe-
ring, rörande vilka frågor kammarrätten efter Kungl. Maj:ts samtliga
befallningshavandes hörande avgivit infordrat utlåtande den 1 februari
1915. Sedermera har emellertid pensionsstyrelsen i skrivelse den 8

april 1915, med anledning av vad de hörda myndigheterna anfört, funnit sig böra anhålla om uppdrag att verkställa utredning samt inkomma med yttrande och förslag rörande möjligheten och lämpligheten av en omläggning av grunderna för pensionsavgifternas beräkning och det nuvarande förfarandet vid påföring av avgifter enligt pensionsförsäkringslagen jämte därmed sammanhängande frågor, allt i avsikt att söka åstadkomma större enkelhet och mindre kostnader. Vid sådant förhållande torde styrelsens framställning om ändrad lydelse av 4 § pensionsförsäkringslagen för närvarande icke påkalla något yttrande från min sida.

*Förslag om
ändring av
7, 16, 20 och
23 §§ pen-
sionsförsäk-
ringslagen.*

Pensionsstyrelsens i skrivelsen den 20 november 1914 framställda förslag till ändring av vissa andra §§ i pensionsförsäkringslagen torde såsom bilaga (bil. 1) vidfogas detta protokoll, och hänvisar jag i fråga om förslagens lydelse alltså till nämnda bilaga.

*Pensions-
styrelsens
skrivelse den
20 november
1914.*

Såsom motiv till de föreslagna ändringarna har pensionsstyrelsen anfört följande:

»7 §.

Enligt paragrafens sista stycke skall vid bestämmande av pensions-tilläggs belopp i fråga om äkta makar årsinkomsten för en var av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst. En sträng tillämpning av denna bestämmelse har emellertid visat sig i vissa fall leda till orimliga resultat, och vill styrelsen i sådant hänseende anföra några exempel. Ganska ofta förekommer, att en understödssökande övergivits av sin make, som t. ex. utvandrat till Amerika och icke låtit sig avhöra på flera år. Stundom händer, att den ene av två makar, i regel mannen, omhändertagits av fattigvården, medan den andre, som söker understöd, bor t. ex. hos gifta barn och själv i någon mån bidrager till sin försörjning. Vidare kan tänkas, att den icke understödssökande maken avtjänar frihetsstraff på längre tid eller är såsom obotligt sinnessjuk intagen på hospital.

Att i sådana fall tillämpa nu ifrågavarande lagbestämmelse är mången gång allt annat än tilltalande. Ofta synes det vara rent orimligt att låta storleken av en persons pensionstillägg eller understöd röra inverkan av den omständigheten, att denne är gift med en person, som övergivit honom, som omhändertagits av fattigvården eller som avtjänar frihetsstraff eller är intagen på hospital. Har en person utvandrat till främmande land och icke på länge låtit sig avhöra, är det för övrigt i regel omöjligt att beräkna storleken av hans årsinkomst enligt denna paragraf.

Att i lagen i detalj angiva de villkor och förutsättningar, under vilka undantag från nu ifrågavarande bestämmelse må medgivas, torde vara föga lämpligt. Man måste nämligen uppställa väsentligen olika förutsättningar för olika fall.

Har t. ex. den ene maken övergivit den andre, synes i allmänhet för medgivande av undantag från regeln böra fordras en ganska lång tid, under vilken makarna levat skilda från varandra. I vissa fall torde man emellertid kunna nöja sig med kortare tid, t. ex. om den ene maken såsom obotligt sinnessjuk intagits på hospital och den andre därefter blivit pensionsberättigad. Det torde därför lämpligen böra överlämnas åt pensionsstyrelsen att i varje särskilt fall pröva och avgöra, huruvida sådana förhållanden föreligga, att ett undantag må göras från ifrågavarande bestämmelse. Styrelsen vill nu föreslå, att ett stadgande av sådan innebörd införes i 7 §.

Anmärkas kan, att, så snart det förhållande, som för viss person föranlett undantag från den i sista stycket av 7 § nu stadgade bestämmelsen, icke vidare är för handen, föreskriften i 8 § andra stycket om jämkning i pensions belopp givetvis bör komma till användning.

16 §.

Därest ändring sker i en persons taxering enligt inkomstskatteförordningen eller bevillningsförordningen, skall detta uppenbarligen medföra, att, om den taxerade därigenom kommer i annan sådan inkomstklass, som omnämnes i 4 §, ändring jämväl skall vidtagas i fråga om den pensionsavgift, han har att erlägga. Den myndighet, som beslutar ändring i taxeringen, bör därför samtidigt fastställa pensionsavgiften med hänsyn till den ändrade taxeringen. Underrättelse härom bör ofördröjligen lämnas pensionsstyrelsen, detta i analogi med föreskriften i 16 § andra stycket.

Föreskrifter i nu antydd riktning synas böra införas i lagen och torde närmast hava sin plats i 16 § efter dess andra stycke.

I detta sammanhang anser sig pensionsstyrelsen böra föreslå ett par andra ändringar i denna paragraf.

Den nu i paragrafens första stycke förekommande hänvisningen till 15 § synes böra utgå, sedan genom lagen den 11 september 1914 ändring vidtagits i sistnämnda paragraf.

Det har visat sig önskligt att vad Stockholm beträffar utsträcka den tid, inom vilken besvär enligt 16 § skola anföras hos pensionsstyrelsen. Denna tid är nu för hela landet lika och begränsad till utgången av juli månad. För landsorten torde denna tid vara tillräck-

lig, helst tiden för anförande av besvär över taxeringsnämnds beslut, i de fall då besvären skola prövas av annan myndighet än pensionsstyrelsen, i länen utgår redan den 15 juli. I Stockholm åter går tiden för anförande av besvär av sistnämnda slag till ända först med augusti månads utgång. Då det icke torde möta någon som helst olägenhet — men väl avsevärda fördelar för allmänheten — att vad Stockholm beträffar för alla fall utsträcka tiden för anförande av besvär över taxeringsnämnds beslut till sistberörda tidpunkt, har pensionsstyrelsen ansett anledning föreligga att tillstyrka en sådan utsträckning av besvärstiden.

Anmärkas kan, att de debetsedlar, i vilka pensionsavgifterna äro uppförda, pläga i Stockholm utdelas under förra hälften av augusti månad. Tiden för anförande av besvär hos pensionsstyrelsen över påförandet av pensionsavgifter har då redan gått till ända. Nu är det visserligen sant, att tiden för debetsedlarnas utdelande icke har någon betydelse i nu förevarande hänseende. I Stockholm är emellertid allmänheten sedan gammalt van att först genom debetsedlarna erhålla kännedom om taxeringsnämndernas beslut. Önskvärdheten därav att icke utan tvingande skäl låta nu ifrågavarande för Stockholm olägliga tidsbestämmelse kvarstå torde därför vara tydlig nog.

20 §.

Enligt 19 § kan en kommun fördelas i två eller flera pensionsdistrikt. Å andra sidan kan förekomma, att två pensionsdistrikt sammanslås till ett. Då enligt 20 § såväl ordförande och ledamöter i pensionsnämnd som suppleanter för dessa utses för visst antal år och ledamöternas antal icke får överstiga sex för varje distrikt, kunna vid en uppdelning eller sammanslagning av pensionsdistrikt vissa svårigheter uppstå i fråga om pensionsnämnden och dess sammansättning. Erfarenheten har nu visat, att den indelning av större kommuner i pensionsdistrikt, som i sammanhang med pensionsförsäkringslagens ikraftträdande ägde rum, flerstädes icke varit fullt lycklig. Det har visat sig behöfligt att i vissa av dessa kommuner öka, i andra minska det nuvarande antalet pensionsdistrikt. I de fall, där fråga sålunda uppstått om ändring i distriktsindelningen, lär emellertid stor tvekan råda, huru vid dylika förändringar skall förfaras med de befintliga pensionsnämnderna, och lagen giver icke några anvisningar därom.

Enklarest synes den anmärkta svårigheten lösas, om ett stadgande införes i 20 § av innehåll, att, så snart beslut om fördelning av en kommun i två eller flera pensionsdistrikt eller om sammanslagning av pen-

sionsdistrikt träder i kraft, såväl ordföranden och dennes suppleant som ledamöterna och deras suppleanter i det eller de förutvarande distrikten skola anses hava blivit entledigade från det dem lämnade uppdraget.

Ordförande, ledamöter och suppleanter i pensionsnämnd inom nybildat distrikt skola då givetvis utses i vanlig ordning.

Vid omarbetningen av 20 § har styrelsen ansett det lämpligt att giva paragrafen en sådan avfattning, att därav tydligen framgår, att varje ledamot i pensionsnämnd alltid skall hava sin bestämda suppleant. En sådan anordning, som visserligen låter sig genomföras redan med nu gällande bestämmelser, har visat sig ändamålsenlig särskilt i så måtto, att man inom vidsträcktare pensionsdistrikt därigenom kan åstadkomma, att, om en ledamot är förhindrad att närvara vid ett sammanträde, han blir ersatt av en suppleant, som kommer från samma trakt inom distriktet som ledamoten.

23 §.

Bestämmelsen i denna paragraf om fyra obligatoriska pensionsnämndssammanträden årligen torde, vad beträffar år 1914, pensionsförsäkringens första år, med dess stora antal understödsansökningar, hava varit väl motiverad. Däremot torde behovet för framtiden av ett så stort antal *obligatoriska* sammanträden kunna starkt ifrågasättas. Enligt verkställda beräkningar kan man under vart och ett av de närmaste åren vänta pensionsärenden till ett antal, motsvarande omkring 1 % av folkmängden. I jämviktsläget skulle antalet sådana ärenden komma att årligen motsvara ungefär $1\frac{3}{4}$ % av folkmängden. I omkring 400 pensionsdistrikt skulle årliga antalet ärenden komma att uppgå till högst 4 år 1915 och högst 9 i jämviktsläget. I omkring 1,000 pensionsdistrikt skulle motsvarande antal ärenden bliva högst 9 och högst 18. Då antalet pensionsdistrikt för närvarande utgör 2,655, skulle alltså i en avsevärd del av distrikten antalet årliga pensionsärenden bliva helt ringa.

Ett bibehållande av bestämmelsen om fyra obligatoriska sammanträden skulle helt visst leda till, att i ett stort antal distrikt vid ett eller flera sammanträden årligen icke något enda eller ett ytterst ringa antal ärenden föreläge till behandling. Med hänsyn till förekommande ersättningar för inställelse till såväl nämndens ordförande och ledamöter som pensionsstyrelsens och landstings ombud medför ett onödigt stort antal obligatoriska sammanträden avsevärda kostnader för stat, landsting och kommuner utan motsvarande nytta.

I betraktande av ovan anförda omständigheter har pensionsstyrelsen trott sig finna, att antalet obligatoriska pensionsnämndssammanträden med fördel kan nedsättas till två om året, ett under varje kalenderhalvår. Uppenbarligen måste då i en hel del distrikt extra sammanträden anordnas i större utsträckning än nu är fallet.

Inskränktes antalet obligatoriska sammanträden till två, skulle man möjligen kunna befara, att behandlingen av en del pensionsärenden komme att onödigtvis fördröjas, därigenom att pensionsnämndsordförandena underlåte att i tid utlysa extra sammanträden. Därest emellertid den nu ifrågasatta ändringen i 23 § genomföres, ämnar pensionsstyrelsen hemställa om ett tillägg till den av Kungl. Maj:t den 21 november 1913 utfärdade instruktionen för pensionsnämnderna i syfte att förebygga dylikt dröjsmål. Man skulle därvid kunna föreskriva viss tid, exempelvis högst två månader, inom vilken sammanträde skulle hållas efter det ett pensionsärende inkommit till ordföranden. Av en sådan föreskrift skulle sannolikt följa, att inom mera folkrika distrikt antalet årliga pensionsnämndssammanträden ofta bleve större än med nu gällande bestämmelser.

Pensionsstyrelsens förslag utgår sålunda från en strävan att söka avpassa pensionsnämndssammanträdena mera efter de olika behov, som inom olika distrikt göra sig gällande, än vad med nuvarande bestämmelser kan ske, d. v. s. att öka antalet sammanträden inom sådana distrikt, där ett stort antal pensionsärenden förekommer, men minska antalet sammanträden inom sådana distrikt, där behov av mer än två sammanträden om året uppenbarligen icke förefinnes.

Enligt 23 § bestämmes tiden för de ordinarie sammanträdena av pensionsnämnden, men för de extra sammanträdena av ordföranden. Däremot hava pensionsstyrelsens ombud icke något avgörande inflytande härvidlag. Detta senare förhållande har på vissa håll visat sig medföra olägenheter och skulle framdeles kunna i hög grad förringa betydelsen av hela ombudsinstitutionen. Från och med år 1915 komma nämligen områdena för vart och ett av styrelsens ombud att avsevärt utvidgas. Varje område kommer då att omfatta i medeltal omkring 16 pensionsdistrikt i stället för nu 1 å 2 distrikt. Skulle icke ombuden då få ett bestämmande inflytande på utsättandet av tiden för pensionsnämndssammanträdena i de olika distrikten, skulle det kunna tänkas, att sammanträden utlystes till sådana tider, att det vore omöjligt för ombuden att därvid närvara.

Det synes därför vara erforderligt föreskriva, att sammanträde skall av ordföranden *i samråd med* pensionsstyrelsens ombud utsättas

till sådan tid, att ombudet enligt avgivet förklarande är i tillfälle att närvara vid sammanträdet. — Nämndens rätt att bestämma tid för obligatoriskt sammanträde bör under sådana förhållanden överflyttas till ordföranden.

Genom den nu föreslagna anordningen, som intimt sammanhänger med den ovanberörda utvidgningen av ombudens verksamhetsområden, skulle avsevärda fördelar vinnas. Dels bereddes möjlighet för ett ombud att närvara vid alla sammanträden inom distriktet, och dels kunde ofta ett flertal av de obligatoriska sammanträdena inom ett distrikt utsättas i en följd, så att ombudet kunde resa från det ena till det andra, vilket komme att bespara såväl ombudet tid som statsverket kostnader.

I sammanhang med nu ifrågasatta ändring av 23 § bör naturligtvis stadgandet om skyldighet för ordföranden att om utsatt sammanträde underrätta pensionsstyrelsens ombud utgå.»

Under återopande av vad sålunda anförts och med förmälan, att de till pensionsstyrelsens biträde förordnade sakkunniga tillstyrkt styrelsens förevarande framställning, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i proposition föreslå riksdagen besluta ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen om allmän pensionsförsäkring.

Pensionsstyrelsen har i ovanberörda skrivelse den 20 november 1914 därjämte yttrat sig angående ifrågasatt ändring av jämväl andra §§ uti ifrågavarande lag än de ovan angivna samt i sådant hänseende anført följande:

I anslutning till de i andra stycket av 5 § förekommande bestämmelserna om undantag från avgiftsplikt framhåller pensionsstyrelsen, att det genom en inom styrelsen verkställd utredning utrönt, att vissa grupper statstjänare, som icke falla under de uti ifrågavande bestämmelser upptagna kategorier, av samma skäl som dessa senare borde vara undantagna från avgiftsplikt. Då emellertid nu åsyftade statstjänare kunna på grund av stadgandet i paragrafens sista stycke av Kungl. Maj:t undantagas från avgiftsplikt, har styrelsen ansett tillräckliga skäl icke föreligga att nu föreslå lagändring i denna fråga.

Beträffande 14 § erinrar pensionsstyrelsen, att efter därom till 1914 års senare riksdag avlåten proposition riksdagen beslutat ändrad lydelse av denna § samt därvid fäst uppmärksamheten på önskvärdheten av vissa ytterligare ändringar i densamma. Pensionsstyrelsen framhåller nu även för sin del, att bestämmelserna i 14 § ej heller enligt dess nuvarande avfattning äro i allo tillfredsställande. Hela den i paragrafen

föreskrivna proceduren har emellertid ännu icke hunnit tillämpas, och innan så skett synes det styrelsen vara för tidigt att ånyo föreslå ändringar, vilka sedermera kanske visa sig ej heller bliva tillfyllest. Då de anmärkta bristerna i paragrafens bestämmelser icke äro av sådan art, att de redan nu ovillkorligen påkalla lagändring, anser styrelsen, att det lämpligen bör kunna ännu något anstå med omarbetningen av paragrafen.

Pensionsstyrelsen anför slutligen, att styrelsen visserligen funnit, att jämväl i andra delar än de nu angivna omarbetning av bestämmelserna i pensionsförsäkringslagen möjligen borde ifrågakomma, särskilt i syfte att vinna ett snabbare avgörande av pensionsansökningar. Då emellertid under det första året av lagens tillämpning förhållandena varit i flera avseenden ganska säregna och den ytterligare omarbetning av lagen, varpå styrelsen sålunda syftar, icke lämpligen bör ifrågakomma, innan erfarenhet vunnits, grundad jämväl å mera normala förhållanden, har styrelsen ansett sig böra för närvarande stanna vid ovan framställda ändringsförslag.

7 §.

Departements-
chefen.

I fråga om stadgandet i 7 §, att, där fråga är om äkta makar, årsinkomsten vid bestämmande av pensionstilläggs belopp skall för en var av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst, anförde ålderdomsförsäkringskommittén, som utarbetat förslaget till pensionsförsäkringslagen, att en dylik beräkning redan i och för sig vore naturlig. För övrigt skulle, anförde kommittén vidare, en särskild uppskattning av vardera makens inkomst föranleda en betydande ökning i kostnaderna för försäkringen, emedan i regel hustrurna bleve invalider långt tidigare än männen, och de skulle då redan under de år, då deras män ännu ägde sin fulla arbetskraft och försörjde familjen, erhålla rätt till högsta pensionstillägget, enär de icke kunde uppskattas till någon inkomst.

Vad kommittén sålunda anført har tvivelsutan sitt fulla berättigande i fråga om normala fall.

Emellertid kunna, såsom pensionsstyrelsen påvisat, undantagsfall förekomma, där tillämpningen av det nu gällande stadgandet med hänsyn till föreliggande omständigheter skulle leda till resultat, som knappast kunna anses tillfredsställande. De av pensionsstyrelsen i detta avseende anförda exemplen torde vara nog så belysande. Då den ene maken emigrerat, omhändertagits av fattigvården, såsom obotligt sinnessjuk internerats å hospital eller avtjänar långvarigt frihetsstraff, finnes ju i allmänhet intet skäl att, så länge anmärkta förhållande varar, tillämpa den grundsats, som tagit sig uttryck i lagrummets nuvarande avfattning. Vid dettas

tillkomst torde man ej heller hava tänkt på dylika undantagsfall. Med hänsyn till de skiftande förhållanden, som därvid kunna föreligga, torde, på sätt pensionsstyrelsen föreslagit, vara lämpligt att icke fastslå en viss regel för förfarandet i här avsedda fall utan lämna avgörandet därutinnan åt pensionsstyrelsen. Mot det av styrelsen föreslagna modifierande tillägget till paragrafen synes mig därför i sak intet vara att erinra, och har jag blott att föreslå en oväsentlig formell ändring av detsamma. När undantagsförhållandet i förekommande fall upphört, bör givetvis pensionstillägget jämkas i enlighet med bestämmelserna i 8 § andra stycket.

16 §.

Vad av pensionsstyrelsen föreslagits beträffande införande i lagen av en bestämmelse därom, att den myndighet, som har att meddela beslut om ändring i en persons taxering, samtidigt jämväl bör fastställa den lägre eller högre pensionsavgift, som i enlighet med den ändrade taxeringen bör utgå, ävensom härom göra anmälan hos pensionsstyrelsen, synes mig stå i ett visst sammanhang med den av styrelsen i dess ovannämnda skrivelse den 8 april 1915 berörda frågan om förfarandet vid påföring av pensionsavgifter. Vid sådant förhållande och då utredning av denna fråga påkallats, finner jag ej lämpligt att nu föreslå tillägg till 16 § av angivna innehåll.

Den i början av 16 § förekommande hänvisningen till 15 § bör, sedan 14 och 15 §§ genom lag den 11 september 1914 erhållit ändrad lydelse, i enlighet med pensionsstyrelsens förslag utgå.

Den av pensionsstyrelsen föreslagna ändringen beträffande Stockholm i avseende å tiden för anförande av besvär över taxeringsnämnds beslut rörande undantagande från erläggande av pensionsavgift på grund av varaktig oförmåga till arbete synes mig hava goda skäl för sig. Då nämligen tiden för anförande av besvär över taxeringsnämnds beslut i de fall, då besvären skola prövas av annan myndighet än pensionsstyrelsen, i Stockholm går till ända först med utgången av augusti månad, torde det vara från allmänhetens synpunkt lämpligast, att samma tidsgräns sättes för besvärans anförande över taxeringsnämnds beslut jämväl i ovan angivna fall, där klagan skall föras hos pensionsstyrelsen. Jag anser mig fördenskull böra tillstyrka pensionsstyrelsens förslag i denna del.

20 §.

Vad angår det föreslagna tillägget till 20 § angående nyval av pensionsnämnd vid ändring i bestående indelning av pensionsdistrikt, synes mig detta innebära en välbetänkt komplettering av gällande lagbestämmelser. Det är naturligt, att, då lagen med sin nuvarande av-

fattning icke giver någon anvisning om, huru i dylika fall skall förfaras, tvekan lätt skall uppstå, huruvida den eller de redan befintliga pensionsnämnderna fortfarande skola fungera intill utgången av respektive valperiod eller nya val inom det eller de nya distrikten utan avvaktan härå genast skola förrättas. Denna ovisshet torde genom uttrycklig föreskrift i lagen böra undanröjas. Den av pensionsstyrelsen i sådant avseende föreslagna föreskriften, att vid uppdelning eller sammanslagning av pensionsdistrikt de befintliga pensionsnämndernas funktion i och med beslutets ikraftträdande skall upphöra samt nya val förrättas, synes mig vara lämplig. Jag har allenast funnit mig böra föreslå viss ändring i avfattningen.

Förslaget om ändring av första stycket i samma paragraf i syfte att varje ledamot i pensionsnämnden skulle erhålla sin särskilda suppleant synes mig med hänsyn till den av pensionsstyrelsen förebragta motiveringen också innebära en förbättring.

23 §.

Mot pensionsstyrelsens förslag att inskränka antalet obligatoriska sammanträden för pensionsnämnderna till blott ett varje halvår torde vissa invändningar kunna göras. Särskilt under de första åren av pensionsverkets tillvaro synes det nämligen vara angeläget, att pensionsnämnderna icke allt för sällan sammanträda för överläggning, även om icke något ärende ovillkorligen påkallar detta. Emellertid har erfarenheten givit vid handen, att det i ett flertal distrikt för behandling av föreliggande pensionsärenden skulle vara tillräckligt med två sammanträden om året. Ett bibehållande av bestämmelsen om fyra obligatoriska sammanträden om året skulle således på många håll måhända onödigtvis föranleda besvär, tidspillan och kostnader. Då detta synes böra undvikas och då genom bifall till pensionsstyrelsens förslag hinder ingalunda reses mot anordnande av tätare sammanträden, har jag ansett mig böra tillstyrka detsamma. Dock förutsätter jag därvid, att, såsom pensionsstyrelsen också avsett, i sammanhang med en lagändring i nu angivna avseende tillägg samtidigt göres till instruktionen för pensionsnämnderna i syfte att förhindra dröjsmål med inkommande pensionsärendens behandling.

Mot pensionsstyrelsens förslag, att tiden för pensionsnämnds sammanträden bör av nämndens ordförande utsättas i samråd med styrelsens ombud, i syfte att för ombudet möjliggöra bevistandet av pensionsnämndernas inom hans distrikt samtliga sammanträden, har jag ej heller något att erinra. Det synes mig nämligen självfallet vara ett önskemål, att styrelsens ombud ständigt kunna deltaga i nämndernas sammanträden, något som måste vara av stor vikt för enhetligheten och

kontinuiteten av nämndernas verksamhet. Den sakkunskap på området, som ombudet bör besitta, samt de upplysningar och det biträde, som han torde kunna lämna nämnderna, böra givetvis vara av synnerlig betydelse för dessas arbete.

Jag övergår nu till den i pensionsstyrelsens skrivelse den 19 december 1914 gjorda framställning om ändring i 37 § pensionsförsäkringslagen och tillåter mig därvid till en början att erinra om följande.

*Förslag om
ändring av
37 § pen-
sionsförsäk-
ringslagen.*

Denna lag innehåller som bekant betydande inskränkningar beträffande den nu levande generationens delaktighet i försäkringen. Bestämmelserna därom återfinnas i lagens 37 §. Dessa inskränkningar bestå däri, att dels från all delaktighet i försäkringen utesluts vissa grupper personer, dels ock för andra grupper pensioner, pensionstillägg och understöd skola utgå med reducerade belopp.

De grupper, som helt utesluts från försäkringen, utgöras dels av alla personer, som vid tiden för lagens ikraftträdande den 1 januari 1914 fyllt 67 år, dels ock av sådana personer, som då fyllt 15 år och äro till arbete varaktigt oförmögna samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer.

I skrivelse den 28 maj 1913 (nr 128) till Kungl. Maj:t uttalade riksdagen i fråga om nu förevarande bestämmelser, att riksdagen varmt behjärtat de inom riksdagen framburna önskemål, som gått ut på att låta den nu levande generationen i största möjliga utsträckning bliva delaktig af försäkringens förmåner. Det hade synts riksdagen uppenbart, att ju gynnsammare övergångsstadgandena gestaltades och därigenom den nu levande generationens intressen tillgodosåges, desto tidigare och klarare skulle försäkringens nytta och innebörd framträda. Det hade emellertid stått klart, att detta spörsmål i främsta rummet vore en kostnadsfråga, vars lösning måste rättas efter de medel, som kunde för ändamålet disponeras.

Redan vid 1914 års båda riksdagar väcktes motioner i syfte att erhålla ändringar i övergångsbestämmelserna till förmån för den nu levande generationen. Så yrkades uti en av dessa motioner (av herr Eriksson i Grängesberg m. fl.), att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan förändrad lydelse av 37 § i lagen om allmän pensionsförsäkring, att rätt till understöd enligt 33 § i samma lag jämväl måtte tillkomma 1:o) dels dem, som före den 1 januari 1914 fyllt 67 år och icke åtnjöte full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer, 2:o) dels ock dem, som före sistnämnda dag fyllt 15 men icke 67 år och vid lagens

ikraftträdande varit till arbete varaktigt oförmögna samt under år 1913 haft full försörjning av enskilda, dock icke dem, som haft försörjning av sådana enligt fattigvårdsförordningen försörjningspliktiga enskilda, i vilkas taxering år 1913 enligt gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt ingått en inkomst av minst 2,000 kronor eller inberäknats en förmögenhet av 20,000 kronor eller mera.

Vid behandlingen av dessa motioner ansåg sammansatta stats- och lagutskottet sig icke kunna tillstyrka de vittgående förändringar av pensionsförsäkringens grunder och särskilt dess finansiella förutsättningar, som skulle följa av lagändringar i enlighet med motionärernas förslag. Härmed ville utskottet, som livligt behjärtade behovet av förbättringar i pensionshänseende för den nuvarande generationen, icke hava sagt, att icke längre fram, sedan de till grund för pensionsförsäkringen lagda kostnadsberäkningarna blivit praktiskt prövade, åtgärder i den av motionärerna angivna riktningen skulle kunna vidtagas. Utskottet anförde vidare, att en förbättring av villkoren för de personer, som avsåges i berörda, av herr Eriksson i Grängesberg m. fl. väckta motion, finge anses i hög grad önskvärd. Enligt vad utskottet inhämtat delades denna uppfattning av pensionsstyrelsen, som då redan tagit i övervägande, huruvida från styrelsens sida skulle kunna framställas förslag till förbättrade övergångsbestämmelser, närmast till förmån för sistnämnda kategorier. Vid sådant förhållande och då utskottet antog, att pensionsstyrelsen, så snart så kunde ske, skulle avgiva förslag till avhjälpande av de svåraste bristerna i pensionsförsäkringslagen beträffande den nuvarande generationens pensionsvillkor, men av anförda skäl ansett det icke böra då ifrågasättas att vidga pensionsförsäkringsverksamheten utom ramen för de vid 1913 års riksdag beräknade kostnaderna, fann utskottet sig böra hemställa, att samtliga ifrågavarande motioner icke för det dåvarande måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Emot denna utskottets hemställan anmälades flere reservationer, bl. a. en av herr Andersson i Stårte, som ansåg, att utskottet bort tillstyrka bifall till det under punkt 2:o) i herr Erikssons i Grängesberg m. fl:s motion gjorda yrkande.

Utskottets hemställan bifölls av första kammaren och även, utom i vad den avsåg sistnämnda motion, av andra kammaren, som i senare hänseendet beslöt att med avslag å utskottets hemställan bifalla den av herr Andersson i Stårte avgivna reservationen.

ringen uteslutna grupperna delaktiga däri. Styrelsen anmärker därvid, att, då vid tillämpningen av lagen ovan omförmälda, i 37 § stadgade inskränkningar ganska snart visade sig medföra stora vanskligheter, större än man vid lagens antagande sannolikt tänkt sig, styrelsen ansett sig böra redan i medio av år 1914 upptaga till utredning frågan angående ändringar i övergångsbestämmelserna till förmån för den nu levande generationen.

Att en liknande uppfattning angående önskvärdheten att så snart som möjligt erhålla ändring i dessa bestämmelser samtidigt gjort sig gällande även på andra håll hade styrelsen funnit framgå bland annat av de motioner, vilka, såsom i det föregående berörts, i nämnda syfte väckts vid 1914 års riksdagar.

De förändringar i de allmänna ekonomiska förhållandena, som den nuvarande situationen medfört, fann pensionsstyrelsen visserligen hava minskat utsikterna att under de närmaste åren kunna för pensionsförsäkringen påräkna några nämnvärt ökade bidrag från statens sida, men då under dessa ogynnsamma ekonomiska konjunkturen behovet av förbättringar i övergångsbestämmelserna komme att framträda ännu mera trängande än vad förut varit fallet, hade pensionsstyrelsen ansett angeläget att söka finna en lösning på denna fråga, vilken berörde stora grupper av landets fattigaste befolkning.

Pensionsstyrelsen har i detta avseende anfört följande:

»A. *De nuvarande övergångsbestämmelserna och de i första hand önskvärda ändringar av dessa.*

De inskränkningar, som förekomma i lagen om allmän pensionsförsäkring beträffande den nuvarande generationens delaktighet i försäkringen, innefattas i följande fyra punkter.

1:o. Avgiftspensionen för dem, som den 1 januari 1914 överskridit 25 års ålder, beräknas icke efter normala grunder (30 % för man och 24 % för kvinna), utan efter en nedsatt, med inträdesåldern fallande skala, högst 27 $\frac{1}{2}$ % och lägst 16 %.

Då försäkringstiden för dessa personer, som inträda i försäkringen vid en mera framskriden ålder, bliver kortare än för de övriga försäkrade, är det naturligt och ur försäkringssynpunkt riktigt, att deras avgiftspensioner beräknas efter nedsatta procentsatser. Dessa procentsatser äro emellertid högre, än vad som motsvaras av de försäkrades inträdesålder, och har denna förhöjning kunnat åstadkommas därigenom att bidrag till pensionerna lämnas från arbetarförsäkringsfonden. Av nedanstående tabell, som uppgjorts i överensstämmelse med en i bilaga

3 till 1913 års särskilda utskotts utlåtande intagen tabell, framgå för vissa åldrar de procentsatser, som skulle erhållas på grund av inbetalda avgifter utan bidrag från arbetarförsäkringsfonden och som nu erhållas på grund av dylikt bidrag.

Tabell 1.

Ålder den 1/1 1914	Avgiftspension för man i % av inbetalda pensionsavgifter	
	utan bidrag från arbetarförsäkringsfonden	med bidrag från arbetarförsäkringsfonden, enligt övergångsbestämmelserna
18—20 år	29 $\frac{1}{2}$ %	30 %
20—25 "	28 "	30 "
25—30 "	25 "	27 $\frac{1}{2}$ "
30—35 "	22 $\frac{1}{2}$ "	25 "
40—45 "	18 "	22 $\frac{1}{2}$ "
50—55 "	14 $\frac{1}{2}$ "	20 "
55—60 "	13 $\frac{1}{2}$ "	20 "
60—65 "	12 "	20 "

Då enligt lagen regeln är, att avgiftspensionerna uteslutande skola bestridas genom de försäkrades egna inbetalningar, men de försäkrings-tagare, som den 1 januari 1914 inträtt i försäkringen vid mera framskriden ålder än vad för därefter nytillträdande försäkrade bliver fallet, härvid satts i den undantagsställning, att de erhålla högre valuta för sina pensionsavgifter, än som motsvaras av avgifternas verkliga värde, och då någon ytterligare förhöjning av dessa procentsatser icke synes böra ifrågasättas, innan mera trängande pensionsbehov blivit fyllda, torde nu icke föreligga anledning att föreslå ändring av övergångsbestämmelserna i denna del.

2:o. Pensionstillägg (understöd), till vilka under åren 1914—1918 förvärvats rätt, beräknas efter en nedsatt, för de olika åren stigande skala, lägst 50 % (1914) och högst 90 % (1918) av normala beloppet.

Det hade naturligtvis varit önskligt, att pensionstilläggen (understöden) redan från början kunnat bestämmas till normala belopp. De utgå enligt nuvarande bestämmelser för dem, som under de närmaste åren efter det lagen trätt i kraft förvärva pensionsrätt, med mycket små belopp, vilket särskilt gör sig kännbart på orter med dyrare levnadskostnader.

Man får emellertid icke förbise, att de från pensionsförsäkringen utgående beloppen icke i någon mera nämnvärd omfattning kunna komma att fylla sitt ändamål att tillsammans med vederbörande invaliders egna inkomster bereda full, om än torftig försörjning, förrän försäkringen varit i kraft så lång tid, att avgiftspensionerna äro i stånd att lämna erforderlig förstärkning till pensionstilläggen. Detta kommer att inträffa först efter 40 à 50 års förlopp. Tills så skett måste i allmänhet, särskilt på dyrare orter, de från försäkringen utgående beloppen mera betraktas som bidrag till vederbörande pensionstagares levnadskostnader än som ett medel att bereda dessa en självständig försörjning.

En annan olägenhet, som ifrågavarande bestämmelser medföra, är, att desamma i tillämpningen synas orättvisa. Det är svårt att på ett tillfredsställande sätt förklara, varför en person, som år 1914 blivit invalid, endast skall erhålla hälften så stort understöd som den, som blivit invalid några år senare. Härigenom alstras en spekulation att söka framskjuta den tidpunkt, då invaliditeten skall anses hava inträtt, vilket förutom annat åstadkommer svårigheter för de myndigheter, som hava att pröva pensionsansökningarna. Även av denna orsak hade det varit önskligt, att pensionstilläggen (understöden) redan från början utgått med normalt belopp.

Det torde emellertid icke vara anledning att under nuvarande förhållanden föreslå ökade kostnader för förbättring av övergångsbestämmelserna i denna del. En höjning av pensionstilläggen (understöden) till det normala beloppet skulle medföra betydande kostnader. För år 1915 skulle den ökade kostnaden uppgå till över 3,000,000 kronor för staten; och kostnadsökningen skulle komma att bestå en ganska lång tid framåt, för övrigt med någon stegring under de första åren. Det kan dessutom ifrågasättas, om det kan anses lämpligt att öka understödets belopp för dem, som enligt nuvarande bestämmelser äro berättigade erhålla sådana, så länge stora grupper av befolkningen i lika, ej sällan mera behövande ställning uteslutande av kostnadsskäl lämnats utanför försäkringen.

3:o. De, som den 1 januari 1914 fyllt 15 år men icke 67 år och då voro till arbete varaktigt oförmögna samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av fattigvården, välgörenhetsinrättningar eller enskilda personer, äro uteslutna från försäkringen.

4:o. De, som den 1 januari 1914 fyllt 67 år, äro uteslutna från försäkringen.

De inskränkningar, som innefattas i de båda sistnämnda punkterna, verka i allmänhet både betungande och orättvisa. Allmänheten har

över huvud taget svårt att fatta, att rättvisa och billiga grunder härvidlag blivit tillämpade.

Man kan förstå, att de invalider över eller under 67 år, som redan åtnjuta full försörjning från fattigvården eller välgörenhetsinrättningar, lämnats utanför försäkringen.

Men det är svårt att på ett tillfredsställande sätt för vederbörande klargöra bestämmelsen, att alla personer över 67 år uteslutas från försäkringen. Det synes nämligen, som om dessa äldre invalider borde i första hand ifrågakommit och varit i minst lika stort behov av försäkringens stöd som de yngre invaliderna, ty alla de ömmande omständigheter, som kunna åberopas beträffande invalider under 67 år, torde i lika, om icke i högre grad äga sin giltighet beträffande de äldre invaliderna.

Det torde knappast finnas någon pensionsnämndsordförande, som icke kan vitsorda, huru svårt det varit att förklara dessa bestämmelser för de stora skaror av åldringar, som måst avvisas. De gamla hava icke kunnat tro, att det varit möjligt, att man alldeles lämnat dem ur räkningen, då det gällt att genom den nya lagen söka skapa en bättre ställning för arbetsoförmögna personer.

Alldeles särskilt falla dessa missförhållanden i ögonen beträffande sådana invalida personer över 67 år, vilka lyckats bevara en viss grad av självständighet och medelst en ringa återstod av arbetskraft eller små egna besparingar söka efter bästa förmåga bidraga till sin försörjning.

Åtgärden att ur försäkringen utesluta de invalider, vilka äro fullt försörjda, helt eller delvis av enskilda, synes även betungande och orättvis. Större delen av dessa invalider åtnjuta försörjning från anhöriga, som oftast själva äro i fattiga omständigheter. Deras försörjning är därför mycket osäker. Så snart den person, från vilken de erhålla sitt uppehälle, på grund av sjukdom, arbetslöshet eller dylikt icke längre kan bära försörjningsbördan, måste de i regel omhändertagas av fattigvården. Om dylikt under vanliga förhållanden ofta förekommer, så blir detta naturligtvis i ännu större utsträckning händelsen under allmänt ogynnsamma konjunktioner.

Inbegripandet av dessa invalider i försäkringen skulle därför i mycket avsevärd grad minska antalet av dem, som eljest på grund av oförutsedda växlingar i förhållandena måste anlita fattigvårdens försörjning. Dessa invalider, som i regel äro hänvisade till den tunga lotten att äta nådebröd hos anhöriga, skulle som pensionärer komma i en helt annan ställning. Även om de understöd, som kunde påräknas, bleve små, skulle desamma dock komma att betyda en avsevärd eko-

nomisk lättnad icke endast för dessa invalider utan även i vida kretsar i vårt land för de många, som oftast endast med de största svårigheter och försakelser hittills kunnat bära försörjningsbördan.

Det finnes härvid även en lämplighetsfråga, som torde böra beaktas. Den nuvarande uppdelningsgrunden mellan icke fullt försörjda invalider och av andra fullt försörjda invalider verkar synnerligen egendomlig. Då icke endast eget arbete utan även inkomster av fastighet, kapital m. m. skydda en pensionssökande från att falla för bestämmelsen om full försörjning, bliver förhållandet i verkligheten, att vid den uppdelning av sökande, som måste företagas i pensionsnämnderna, de, som befinnas äga något, om än aldrig så litet, få understöd, då däremot de, som hava det sämst ställt, måste avvisas. Om exempelvis av två invalider, vilka båda äro för sitt uppehälle hänvisade till bistånd från anhöriga, den ena ägt en liten sparpenning, med vilken han kunnat bidraga till sin försörjning år 1913, men den andre intet, så erhåller den förre understöd, men icke den senare. — Av två systrar, vilka bo tillsammans i en av den ena systemen ägd stuga och som draga sig fram tack vare tillfälliga bidrag från anhöriga och barmhärtiga personer, anses den, som äger stugan, berättigad till understöd, emedan hon därigenom kan sägas hava själv bidragit till sitt uppehälle. Den andra erhåller däremot intet understöd. Det är utan vidare klart, att bestämmelser, som verka på dylikt sätt, icke äro ägnade att skapa det förtroende till pensionsförsäkringsverksamheten, som dock är en av de viktigaste förutsättningarna för verksamhetens lyckliga utveckling.

Då styrelsen sökt avgöra, vilka av de nu utomstående invalidgrupper i första hand borde införas i pensionsförsäkringen, har det visat sig vanskligt att giva något bestämt företräde åt ena eller andra gruppen. Dessa invaliders större eller mindre behov äro nämligen så svåra att avväga, att det enligt styrelsens uppfattning över huvud taget icke finnes mer än en lämplig lösning på denna fråga, nämligen att söka införa i försäkringen *samtliga* nu utomstående invalider, vilka icke åtnjuta full försörjning från fattigvården eller välgörenhetsinrättningar. Och detta även, om man därvid måste ställas inför nödvändigheten att söka skarpt begränsa understödsbeloppen. Den hittillsvarande erfarenheten har nämligen ådagalagt, att nu utgående understödsbelopp, vilka i och för sig förefalla så små, dock ofta visa sig vara av stort värde för dem, som erhålla desamma. Särskilt är detta fallet beträffande invalider, bosatta på platser med billiga levnadskostnader. För en invalid, vilken under nuvarande omständigheter endast med största svårighet kan förskaffa sig sitt uppehälle eller vilken underhålles av fattiga anhöriga, medför ett understöd av exempelvis 75 kronor om

året, som han tillförsäkras under sin återstående livstid, i regel en mycket betydelsefull förändring i hans levnadsställning.

Vid behandlingen av denna fråga har styrelsen jämväl tagit under överbäggande det förslag, som innefattas i en av förutnämnda riksdagsmotioner, nämligen att, om invalider, som äro fullt försörjda av enskilda, skulle inbegripas i försäkringen, dock fortfarande borde uteslutas sådana invalider, som äro försörjda av enskilda i en bättre ekonomisk ställning.

Förhållandet torde emellertid vara, att någon nämnvärd kostnadsminskning icke skulle vinnas genom en sådan åtgärd, då antalet dylika invalider torde utgöra en mycket ringa del av de utav enskilda försörjda. Prövningen av försörjarnas ekonomiska förhållanden, i och för sig av ömtålig natur, skulle orsaka pensionsstyrelsen och pensionsnämnderna stora svårigheter. Under sådana förhållanden har styrelsen icke ansett sig böra föreslå en dylik uppdelning.

B. Kostnader.

För utredning av de kostnader för staten, som skulle vara förenade med förut nämnda invalidgruppers inbegripande i pensionsförsäkringen, har verkställt en approximativ beräkning för tiden 1915—1940. Vid denna undersökning har man sökt så nära som möjligt ansluta sig till de grunder och antaganden, som ålderdomsförsäkringskommittén använt vid sina beräkningar.

Tabell 2.

Å r	Statens beräknade för- säkrings- kostnader enligt nu- varande bestäm- melser	Ökning i statens försäkringskostnader, om nedanstående grupper enligt förut angivna grunder inbegripas i försäkringen						
		15—67 år, invalider den 1/1 1914 fullt försörjda		över 67 år den 1/1 1914				Summa
				Aktiva eller förut ej fullt försörjda invalider	Invalider, fullt försörjda			
		av enskilda	delvis av enskilda, delvis av fattig- vården		av enskilda	delvis av enskilda, delvis av fattig- vården		
		grupp A	grupp B	grupp C	grupp D	grupp E		
1914	2,66	—	—	—	—	—	—	
1915	3,60	1,20	0,55	2,71	2,14	1,00	7,60	
1920	9,43	0,95	0,44	2,04	1,31	0,62	5,36	
1925	16,19	0,73	0,34	1,10	0,66	0,31	3,14	
1930	21,80	0,51	0,23	0,39	0,26	0,12	1,51	
1935	26,37	0,32	0,15	0,09	0,07	0,03	0,66	
1940	30,37	0,20	0,09	0,01	0,01	0,01	0,32	
1914—1940	473,59	16,76	7,68	26,18	17,62	8,30	76,54	

I avsikt att nedbringa kostnaderna för en eventuell utvidgning av försäkringen har man tänkt sig, att understöden till de nytillkomna invalidgrupperna skulle utgå enligt samma grunder som de understöd, till vilka enligt nu gällande bestämmelser rätt förvärvats under år 1914, d. v. s. med 50 % av det normala beloppet (högst 75 kronor för man och 70 kronor för kvinna), samt från och med år 1915.

Det resultat, som undersökningen lämnat, framgår av ovanstående tabell 2, i vilken de beräknade försäkringskostnaderna angivas i miljoner kronor för vissa år under tiden 1915—1940. Härvid bemärkes, att av välgörehetsinrättningar försörjda personer såväl här som av ålderdomsförsäkringskommittén hava inräknats bland de av enskilda försörjda. Då emellertid de av välgörehetsinrättningar försörjda, för vilka uppgifterna till ålderdomsförsäkringskommittén ansetts ganska ofullständiga, ej skulle inbegripas i den utvidgade försäkringen, torde ovannämnda kostnader vara något för högt beräknade och sålunda kunna anses innesluta en säkerhetsmarginal.

Dessa beräkningar giva vid handen, att införande av ifrågavarande invalidgrupper i försäkringen skulle den första tiden medföra ganska betydande kostnader, men att dessa sjunka mycket hastigt år för år för att efter förloppet av tjugufem år bliva så små, att de knappast behöva tagas i betraktande utan torde kunna bestridas av tillgängliga överskottsmedel utan särskilt anslag.

Tabell 3. Ungefärliga antalet invalider $\frac{1}{4}$ 1914.

	Ej fullt försörjda *)	Fullt försörjda			Summa
		av fattigvården	av enskilda	delvis av enskilda, delvis av fattigvården	
15—67 år	grupp I	grupp II	grupp A	grupp B	
män	18,000	6,000	3,500	1,500	29,000
kvinnor	47,000	13,000	20,500	9,500	90,000
Summa	65,000	19,000	24,000	11,000	119,000
över 67 år	tillh. grupp C	grupp III	grupp D	grupp E	
män	24,700	10,700	11,200	4,800	51,400
kvinnor	39,500	19,100	33,800	16,400	108,800
Summa	64,200	29,800	45,000	21,200	160,200
Summa	129,200	48,800	69,000	32,200	279,200

*) Med så liten egen inkomst, att understöd skulle utgå.

Summan av kostnadsökningarna för staten under ifrågavarande tid kan beräknas till cirka 77 millioner kronor och dessas efter 4 procent diskonterade värde den $\frac{1}{4}$ 1915 till cirka 59 millioner kronor.

Då det torde vara av intresse att känna ungefärliga antalet av de invalider, som inbegripits i försäkringen, och de, som ännu stå utanför densamma, meddelas härom följande uppgifter.

Det framgår av omstående tabell 3, att av de cirka 279,000 invalider, som beräknats finnas vid 1914 års början, endast 65,000 (grupp I) enligt nuvarande bestämmelser äro inbegripna i försäkringen. — Beträffande de av fattigvården fullt försörjda (grupperna II och III), cirka 49,000, ifrågasättes ingen förändring. Däremot avser styrelsens framställning, att återstående cirka 165,000 invalider (grupperna A, B, C, D och E) skulle inbegripas i försäkringen och därjämte sådana personer, som den 1 januari 1914 voro över 67 år och aktiva, i den mån dessa bliva invalider och i övrigt uppfylla betingelserna för erhållande av understöd. Dock skulle icke medtagas sådana personer, som under år 1913 ägt full försörjning av välgörenhetsinrättningar.

C. Arbetarförsäkringsfonden.

Vid undersökning angående möjligheten att kunna finna täckning för de ökade kostnader, som införande av ovannämnda invalidgrupper i försäkringen skulle medföra, har helt naturligt den frågan framställt sig, huruvida icke för detta ändamål skulle kunna disponeras några medel ur arbetarförsäkringsfonden. En sådan fråga låg så mycket närmare till hands, som denna fond jämlikt 1895 års riksdagsskrivelse skulle hava till ändamål att, då pensionsförsäkring infördes, möjliggöra, att pensionsförmånerna i såvitt möjligt lika mån skulle komma till godo såväl den då levande generationen som de kommande generationerna.

Arbetarförsäkringsfonden har jämlikt nuvarande bestämmelser utslutande använts för förhöjning av den procent, enligt vilken avgiftspensionerna eljest skulle kunnat beräknas för den nuvarande generationen.

Man kan känna sig tveksam, huruvida fonden härmed må anses hava fyllt det ändamål, som med densamma avsetts, och detta så mycket mer, som ifrågavarande på bidrag från fonden grundade förhöjning icke kommer att medföra något mera avsevärt tillskott till varje särskild pension och för övrigt för många av pensionstagarna icke kan anses vara av någon ekonomisk betydelse. Av tabell 1 här ovan finner man lätt de förhöjningar i avgiftspensionerna, som i olika fall komma de försäkrade till del. Sålunda skulle, för att taga ett exempel, en 24 års man, som inträder i försäkringen den 1 januari 1914 och vid 67

års ålder erhåller avgiftspension samt under de gångna åren inbetalat 42 pensionsavgifter å i medeltal 5 kronor, erhålla på grund av sin delaktighet i arbetarförsäkringsfonden sin pension förhöjd från 58 kronor 80 öre till 63 kronor, d. v. s. med 4 kronor 20 öre. Hade pension erhållits före 67 års ålder, skulle naturligtvis ökningen blivit ännu mindre. Ej heller för de äldre av den nuvarande generationen äro fördelarna av betydighet. En vid inträdet 54-årig person, som inbetalat 12 pensionsavgifter å i medeltal 5 kronor, erhåller sin vid 67 års ålder utgående avgiftspension på grund av bidrag från arbetarförsäkringsfonden förhöjd med 3 kronor 30 öre.

De fördelar, som dessa bestämmelser bereda den nuvarande generationens avgiftsbetalare, kunna sålunda icke anses så betydelsefulla. Då emellertid samtidigt stora grupper av samma generation, vilka i sin mån både direkt och indirekt bidragit till skapandet av arbetarförsäkringsfonden, helt uteslutits från försäkringen, kan ifrågasättas, huruvida det icke varit lämpligare och mera effektivt, att man icke på detta sätt splittrat fonden på ett stort antal avgiftsbetalare, utan i stället sökt koncentrera dessa hjälpmedel på de grupper av den nu levande befolkningen, vilka hade största behovet av pensionsförsäkringens stöd.

Några ändringar i dessa, en gång träffade bestämmelser torde dock nu lämpligen icke böra ifrågasättas. Under sådana omständigheter har i stället en undersökning verkställts för att utröna, huruvida fonden för ovannämnda ändamål kan anses vara fullt utnyttjad, eller huruvida icke med bibehållande av nu gällande bestämmelser någon del av arbetarförsäkringsfonden skulle kunna disponeras till förmån för de nu uteslutna invalidgruppernas inbegripande i försäkringen.

Styrelsen har därvid kommit till följande resultat.

Till arbetarförsäkringsfonden har under vart och ett av åren 1896—1911 av riksdagen avsatts 1,400,000 kronor. Till fonden har vid utgången av vart och ett av dessa år lagts räntan å de värdepapper, i vilka fonden redovisats. Från och med 1912 har emellertid sådan ränta icke tillagts fonden, men har i stället avsättningarna ökats, och utgjorde dessa 1912 2,525,000 kronor och 1913 2,600,000 kronor. För 1914 har icke någon avsättning blivit gjord och icke heller någon ränta för nämnda år tillagts fonden. Statskontoret, som hittills förvaltat fonden, redovisar densamma vid 1914 års utgång i obligationer och inteckningar med ett bokfört värde av 35,850,708 kronor, vilka för närvarande lämna en medelavkastning av 4,4 % å nämnda belopp.

Den del av pensionsförsäkringsfonden, i vilken arbetarförsäkringsfonden är avsedd att uppgå, kommer att framdeles ökas dels med upplupna räntor och dels med de pensionsavgifter, som inbetalas av i för-

säkringen den 1 januari 1914 inträdande personer, och minskas med till dessa personer utgående avgiftspensioner.

En genom styrelsens försäkringstekniska byrå verkställd beräkning av kapitalvärdet vid 1914 års utgång av de förpliktelser, som enligt nu gällande övergångsbestämmelser skola täckas av fonden, har givit till resultat, att detta värde, allt eftersom fondens framtida förräntning antages till $3\frac{1}{2}$ %, 3,85 eller 4 %, uppgår till

vid beräkning efter $3\frac{1}{2}$ % räntefot.....	39,790,328 kronor
» » » 3,85 » »	18,579,234 »
» » » 4 » »	9,444,719 » .

Av dessa siffror framgår, att, om fonden beräknas efter $3\frac{1}{2}$ % räntefot, såsom skedde i ålderdomsförsäkringskommitténs förslag, skulle dess nuvarande belopp, efter av riksdagen antagna förändrade övergångsbestämmelser, icke motsvara värdet av dess framtida förpliktelser, utan en brist i densamma å cirka 4 millioner kronor förefinnas vid 1914 års slut.

Sedan emellertid riksdagen i sin ovanberörda skrivelse den 28 maj 1913 uttalat, att en räntefot av 3,85 % kan läggas till grund för beräkningen av pensionsförsäkringsfondens avkastning, utan att den gräns därigenom överskrides, som bjudes av försiktigheten, och då de förhållanden på det ekonomiska området, som sedan dess inträtt, varit ägnade att än ytterligare bestyrka sannolikheten för en dylik räntefots framtida tillräcklighet, torde numera icke finnas någon anledning att till grund för beräkningen av fondens förräntning lägga en lägre räntefot än 3,85 %.

Snarare torde med fog kunna göras gällande, att då denna fond är avsedd att inom begränsad tid konsumeras och hänsyn tages till fondens hittillsvarande avkastning, man borde, även om pensionsförsäkringsfondens förräntning i övrigt beräknas efter 3,85 % räntefot, kunna till grund för den nuvarande generationens försäkring lägga en räntefot av 4 %. Härför talar även den omständigheten, att det torde böra anses som en rättfärdighetsfråga att söka göra denna fond tillgänglig för den nuvarande generationen i så stor och så omedelbar utsträckning som möjligt och att man därför icke bör binda fondens medel utöver vad som kan anses oundgängligen nödvändigt för upprätthållande av dess förmåga att kunna fullgöra sina framtida förpliktelser.

Om en räntefot av 3,85 % lägges till grund för den nuvarande generationens försäkring, kan ur fonden frigöras eller disponeras för utvidgande av fondens förpliktelser cirka 17,271,000 kronor.

Om räntan beräknas efter 4 %, uppgår det belopp, som kan frigöras ur fonden eller disponeras för dess utvidgade förpliktelser, till 26,406,000 kronor.

Det synes styrelsen klart, att, i den mån tillräckliga medel för ändamålet ej kunna från annat håll erhållas, det belopp, som icke erfordras till säkerställande av arbetarförsäkringsfondens nuvarande förpliktelser, i första hand bör användas till förmån för de förut omnämnda, ur försäkringen nu uteslutna invalidgrupperna, och att man därvid bör söka gå fram efter den linjen att söka få i försäkringen inbegripna samtliga dessa grupper.

Det gäller härvid vad en av reservanterna i ålderdomsförsäkringskommittén i sitt yttrande anført, nämligen att pensionsförsäkringen bör söka vinna förtroende icke genom att avvisa de massor, som samlats och klappa på försäkringens dörr, utan genom att mottaga så många som möjligt.

Då emellertid, som förut påvisats, övertagande av dessa utvidgade försäkringskostnader skulle kräva en fond vid 1914 års utgång å cirka 59 millioner kronor, av vilket belopp endast en del kan täckas genom arbetarförsäkringsfondens överskottsmedel, erfordras tillskott från annat håll, om den ifrågasatta utvidgningen skall kunna förverkligas.

D. Statens bidrag.

Det torde under dessa förhållanden icke kunna undvikas, att för införande av ifrågavarande invalidgrupper i försäkringen särskilt bidrag från statens sida lämnas.

Av tabell 2 här ovan framgår, att de beräknade kostnaderna för pensionstillägg och understöd enligt nu gällande och enligt här föreslagna bestämmelser för vart femte år till och med år 1940 äro följande:

Tabell 4.

Å r	Statens kost-	Beräknad ök-	Summa
	nader enligt nu gällande bestämmelser	ning i statens kostnader en- ligt förslaget	
Millioner kronor			
1915	3,60	7,60	11,20
1920	9.43	5.36	14,79
1925	16,19	3,14	19,33
1930	21,80	1,51	23,31
1935	26.37	0,66	27,03
1940	30.37	0.32	30.69

För bestridande av de ökade försäkringskostnaderna skulle man kunna tänka sig en sådan ordning, att det belopp, som kan frigöras ur arbetarförsäkringsfonden, överlämnas till staten och att riksdagen sedermera på vanlig väg beviljar de belopp, som erfordras för de framtida försäkringskostnaderna.

Ett annat alternativ vore, att det belopp, som kan frigöras ur arbetarförsäkringsfonden, jämte de bidrag, som för nämnda ändamål från staten lämnas, förvaltas och redovisas som en särskild fond inom pensionsförsäkringen, vilken fond skulle hava till uppgift att bestrida försäkringskostnaderna för omnämnda invalidgruppers införande i försäkringen. — Man skulle då kunna tänka sig en sådan utjämning, att statsbidraget icke skulle behöva utgå under de första åren samt där efter kunna bestämmas till ett konstant belopp.

Av nedanstående tabell framgår, att, om 4 % räntefot lägges till grund för den nuvarande generationens avgiftspensionsförsäkring, till följd varav, såsom förut uppgivits, ett belopp av 26,406,000 kronor skulle kunna frigöras ur arbetarförsäkringsfonden, ett statsbidrag av 2,230,000 kronor, utgående under vart och ett av åren 1917—1940, skulle sätta fonden i stånd att bestrida omnämnda försäkringskostnader.

Ekonomisk översikt över kostnaderna för införandet av grupperna A, B, C, D och E i pensionsförsäkringen enligt de betingelser, som omnämnas i sammanhang med tabell 2.

Tabell 5.

(i tusental kronor, förräntningen beräknad efter 4 %).

Å r.	Fond vid årets början.	Statsbidrag vid årets början.	Försäkrings- kostnader under året.	Räntor under året.	Fond vid årets slut.
1915	26,406	—	7,601	904	19,709
1916	19,709	—	7,213	644	13,140
1917	13,140	2,230	6,797	479	9,052
1918	9,052	2,230	6,352	324	5,254
1919	5,254	2,230	5,867	182	1,799
1920	1,799	2,230	5,363	54	— 1,280
1925	— 9,899	2,230	3,143	— 370	— 11,182
1930	— 13,091	2,230	1,510	— 465	— 12,836
1935	— 9,571	2,230	662	— 307	— 8,310
1940	— 1,913	2,230	323	+ 6	—

Av tabellen synes, att det vid en dylik anordning skulle komma att inträffa, att, enär försäkringskostnaderna äro så betydligt högre under den första tiden, mot vad sedermera bliver fallet, fonden under en del av försäkringsperioden komme att utvisa brist. Detta skulle dock icke medföra någon svårighet, då en dylik brist kan mot erforderlig förräntning tillfälligt täckas av andra medel ur pensionsförsäkringsfonden, vilka sedan återbetalas efter hand, allt efter som försäkringskostnaderna nedgå tillräckligt för att medgiva detta.

Skulle 3,85 % räntefot läggas till grund för den nuvarande generationens avgiftspensionering och för den särskilda fondens förräntning, i vilket fall det belopp, som kan frigöras ur arbetarförsäkringsfonden, endast uppgår till 17,271,000 kronor, skulle statsbidraget under ifrågavarande år behöva utgå med 2,840,000 kronor för att fonden skulle kunna bestrida omnämnda försäkringskostnader.

Det bör härvid erinras därom, att statens försäkringskostnader såväl för de nu föreslagna grupperna som de förut i försäkringen inbegripna med hänsyn till vanskligheten av beräkningar av ifrågavarande slag äro synnerligen försiktigt beräknade. Det synes därför icke vara uteslutet, att de verkliga kostnaderna komma att visa sig så mycket mindre än de beräknade, att det ifrågasatta statsbidraget kommer att helt och hållet eller åtminstone till en mycket väsentlig del falla inom den av 1913 års riksdag fastställda ram för statens framtida försäkringskostnader för pensionsförsäkringsverksamheten.

Detta anföres emellertid endast som en allmän uppfattning av förhållandena, då den hittillsvarande verksamhetstiden har varit alldeles för kort och företett alldeles för säregna förhållanden för att man på densamma skulle kunna grunda några mera allmängiltiga slutledningar. Det kan emellertid omnämnas, att statens försäkringskostnader för år 1914, som beräknats till 2,660,000 kronor, sannolikt icke komma att överstiga 1,240,000 kronor och sålunda understiga den ränta från arbetarförsäkringsfonden, som staten för nämnda år kommer att uppbära. För att kunna bedöma förhållandet mellan de beräknade och de verkliga kostnaderna för nämnda år bör man dock taga i betraktande även de ansökningar, vilka inkommit under året, men för vilka pensioner av en eller annan anledning icke komma till utbetalning förrän under år 1915. Pensionsbeloppen för år 1914 torde dock för dessa icke komma att överstiga 450,000 kronor. Jämväl bör tagas hänsyn till att personer, som varit pensionsberättigade år 1914, först senare komma att söka pension, men det är icke sannolikt att antalet av dessa bliver så stort. att detsamma kommer att i någon mera avsevärd grad tynga försäkringskostnaderna för de följande åren.

Minskningen hänför sig icke endast till förutvarande invalider, utan även till sådana personer, som först under år 1914 blivit invalider. Man hade för detta år beräknat ansökningar från 16,000 nya invalider, men hittills hava endast omkring 1,000 dylika anmält sig.

Vid bedömande av denna fråga måste man dock taga hänsyn även till den omständigheten, att försäkringskostnadernas storlek är i hög grad beroende av det sätt, på vilket pensionsförsäkringsverksamheten anordnas. En effektiv kontroll över invaliditets- och inkomstfrågornas behandling i nämnderna, en intresserad och ansvarsmedveten ombudsmannakår samt användning av medel ur fonderna till sådana åtgärder, som avse att förebygga invaliditet och höja folkhälsan och arbetskraften, skapa goda förutsättningar för att nedbringa antalet pensionärer, då däremot underlåtenhet i dessa avseenden hämnar sig genom stegring av försäkringskostnaderna.

Styrelsen har även haft under övervägande, huvuvida man icke, för att ytterligare stärka sannolikheten för att kunna införa de nu utestängda invalidgrupperna i försäkringen utan att behöva i någon vidare mån rubba de redan fastslagna kostnadsberäkningarna, skulle kunna vidtaga den anordningen, att den i 37 § stadgade övergångstiden för pensionstilläggens (understödens) uppbringande till normala belopp utsträcktes med ett eller annat år, räknat från och med år 1916 eller 1917, på sätt att samma nedsatta procentsatser för pensionstilläggens (understödens) beräkning tillämpades för två eller flera år i rad. De ekonomiska fördelar för staten, en sådan anordning skulle medföra, skulle emellertid vinnas på bekostnad av medellösa personer, vilkas nu av lagen tillförsäkrade förmåner skulle komma att väsentligen förminsкас. En dylik förändring skulle ock stå i rak strid med de uttalanden, som förekommo vid lagens antagande beträffande önskvärdheten att med så kort övergångstid som möjligt få pensionstilläggen (understöden) uppbringade till deras normala belopp, och verka i den riktning, att tidpunkten för pensionsförsäkringsverksamhetens möjlighet att fylla sitt ändamål ytterligare bleve framskjuten. Under sådana omständigheter bör enligt styrelsens uppfattning en försämring av dessa en gång fastslagna bestämmelser icke utan mycket tungt vägande skäl ifrågasättas.

E. Slutankmärningar.

I den föregående framställningen hava icke angivits de ökade försäkringskostnader, som vid genomförandet av förslaget skulle komma att drabba kommunerna och landstingen, men dessa kostnader låta sig

lätt beräknas, då avsett är, att de skola utgå efter samma grunder som nu och de sålunda i alla fall utgöra $\frac{1}{3}$ av statens kostnader.

Styrelsen har ansett, att, därest statens kostnadsfråga för denna utvidgning skulle kunna lösas, några betänkligheter icke borde göra sig gällande beträffande de ökade kostnader, som förslagets genomförande skulle komma att medföra för kommunerna. Det belopp, som skulle komma att falla på varje särskild kommun, torde icke bliva av någon större betydelse, och detta så mycket mindre, som detsamma i allmänhet torde komma att uppvägas av motsvarande minskning av kommunernas fattigvårdsutgifter. Genomförandet av förslaget betyder ju, att ett fyra gånger så stort belopp som det, vilket motsvarar en kommuns andel i kostnaden, årligen tillföres inom kommunen bosatta åldringar och arbetsoförmögna personer.

Hänsyn har icke tagits till de ökade förvaltningskostnader, som genomförandet av förslaget skulle medföra för pensionsstyrelsen såväl för år 1915 som även i någon mån framdeles. Man har för år 1915 beräknat ansökningar från omkring 16,000 understödsberättigade personer, men om i denna framställning åsyftade invalidgrupper inbegripas i försäkringen, skulle enligt beräkningarna antalet ansökningar för samma år ökas till omkring 180,000. Sannolikt kommer dock en del av dessa ansökningar att tillhöra 1916 års arbete. Med de erfarenheter i arbetet, som såväl pensionsstyrelsen som pensionsnämnderna numera hunnit förvärva, bör emellertid behandlingen även av ett så stort antal ansökningar kunna utan alltför stora svårigheter och tidsutdräkt anordnas.

För styrelsen har framstått som ett önskemål, att alla krafter, som äro intresserade för pensionsförsäkringsverksamhetens lyckliga utveckling i Sverige, måtte samverka för att söka åstadkomma en lösning av denna viktiga fråga. Det kan måhända anföras, att de nuvarande tidsomständigheterna äro av såväl ekonomiska som andra skäl mindre lämpliga härför. Styrelsen vill häremot erinra, att dessa förhållanden i stället synas göra kraven på en snar lösning av denna fråga ännu mera trängande. Det gäller här omkring 165,000 personer av landets fattigaste befolkning, vilka äro i sådan ställning, att de i det stora hela sakna förmåga att själva förskaffa sig sitt uppehälle. Deras försörjning, som redan förut varit en tung börda för såväl dem själva som deras närmaste, bliver under nuvarande ekonomiska konjunkturer ännu vanskligare. Det kan visserligen icke vara fråga om att helt övertaga denna försörjning, men väl att lätta och något utjämna bördan av densamma. Och det finns intet tvivel, att det skulle komma att med-

föra en stor ekonomisk lättnad icke endast för ifrågavarande invalider utan även för fattiga familjer i vida kretsar i vårt land, om förslaget kunde genomföras.»

På grund av vad sålunda anförts har pensionsstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte i nådig proposition föreslå riksdagen besluta sådan ändring av 37 § i lagen om allmän pensionsförsäkring, att de personer, som enligt den i ovan intagna tabell 2 hänförs under grupperna A—E, — med undantag av dem, som vid 1914 års ingång voro till arbete varaktigt oförmögna och år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning av välgörenhetsinrättningar eller delvis av välgörenhetsinrättningar och delvis av fattigvården — måtte från och med år 1915 inbegripas i försäkringen med rätt till understöd enligt samma beräkningsgrund, som jämlikt nämnda lag gäller i avseende å dem, vilka under år 1914 förvärvat rätt till pensionstillägg eller understöd.

Pensionsstyrelsen har därvid förutsatt, att de kostnader för staten, som skulle föranledas av ett genomförande av styrelsens förslag, skulle få bestridas dels av de medel, som kunde bli disponibla från arbetarförsäkringsfonden, dels av särskilt av riksdagen för ändamålet beviljat anslag.

De till pensionsstyrelsens biträde förordnade sakkunniga, herrar Branting, Kvarnzelius och Nilsson i Bonarp samt fröken Wedberg, hava förklarat sig instämma i styrelsens ifrågavarande framställning.

Departements-
chefen.

Då pensionsstyrelsens nu återgivna framställning vilar på den förutsättning, att avsevärda belopp kunna disponeras från arbetarförsäkringsfonden utan att rubba de ekonomiska grunder, på vilka gällande bestämmelser om pensionsförsäkringen är byggd, har jag ansett mig böra över förslaget inhämta yttrande av ålderdomsförsäkringskommitténs ordförande, regeringsrådet A. Lindstedt, vilken som bekant utfört de för pensionsförsäkringen grundläggande ekonomiska beräkningarna. Av honom har jag i anledning härav erhållit en skrivelse i ämnet av följande lydelse:

Yttrande av
regeringsrådet
Lindstedt.

»Jag anser mig först böra nämna, att jag icke var närvarande vid det sammanträde av pensionsstyrelsen, då beslutet om framställningen fattades. Jag anförde dock till protokollet, att jag visserligen livligt förordade syftet med framställningen, nämligen att i möjligaste mån utvidga pensionsförsäkringens omfattning i fråga om den nuvarande generationen, men att jag, på grund av den korta tid handlingarna i ärendet varit tillgängliga, ej hunnit granska detaljerna av beslutet.

Den ifrågavarande framställningen avser att utsträcka beviljandet av understöd enligt övergångsstadgandet i 37 § av lagen om allmän pensionsförsäkring till flera kategorier av behövande åldringar och invalider än i samma § angivas. Enligt detta övergångsstadgande skulle nämligen av de vid 1914 års början befintliga invaliderna över 15 år endast sådana erhålla understöd, som då voro yngre än 67 år och icke redan voro fullt försörjda av andra, d. v. s. av fattigvården, välgörehetsinrättningar eller enskilda personer. Pensionsstyrelsens förslag går ut på att från och med 1915 års början utsträcka rätten till understöd dels till dem av dessa fullt försörjda invalider mellan 15 och 67 år, som icke enbart från fattigvården eller välgörehetsinrättningar hade sin försörjning, och dels även till alla dem, som fyllt 67 år och icke redan erhållit sådan försörjning.

Ökningen av statens kostnader år 1915 för understöd beräknas för den förra av de två kategorierna invalider till 1,750,000 kronor och för den senare till 5,850,000 kronor. De årliga kostnaderna minskas dock efter hand under följande år och upphöra efter förloppet av ungefär 25 à 30 år.

Till bestridande av dessa ökade kostnader för statsverket skulle användas dels den del av den redan samlade s. k. arbetarförsäkringsfonden, som, enligt pensionsstyrelsens mening, ej skulle behövas för sitt avsedda ändamål, därest, i fråga om fondens avkastning, en räntefot av 3,85 % eller 4 % finge påräknas, och dels ett årligt statsanslag under 24 år från och med 1917 å respektive 2,840,000 eller 2,230,000 kronor, allt eftersom den förra eller den senare av de nämnda räntesatserna lägges till grund för beräkningarna.

Den närmaste uppgiften synes nu vara att undersöka, huruvida, såsom i pensionsstyrelsens förslag ställts i utsikt, någon större del av arbetarförsäkringsfonden skulle kunna påräknas för bestridande av de beräknade ökade kostnaderna.

Jag vill då först erinra om, att jag i min P. M. nr 2 till särskilda utskottet vid 1913 års riksdag framhållit, att, sedan den av ålderdomsförsäkringskommittén föreslagna s. k. förmögenhetsgränsen blivit borttagen, de i 6 § av pensionslagen bestämda avgiftsprocenten av 30 %, respektive 24 % endast kunna gälla under förutsättning för framtiden av en räntefot av omkring 3,85 %.

Redan i del II av kommitténs betänkande sid. 233 och 234 har jag emellertid påpekat, att, då pensionsavgifternas storlek beror av den taxerade inkomsten, penningvärdets sjunkande och den därmed sam-

manhängande ökningen av de försäkrades inkomster i framtiden komma att medföra en förskjutning inom avgiftsklasserna sålunda, att de högre klasserna bliva allt talrikare i jämförelse med de lägre, och att i följd härav, om nämligen inkomstökningen ej i tillräcklig utsträckning skulle komma att omfatta även de yngsta åldersklasserna, en fara för försäkringens soliditet skulle uppstå. Under vissa förutsättningar ansågs emellertid, att en antagen ökning av fondens ränteavkastning från $3\frac{1}{2}$ till $3\frac{2}{3}$ % borde vara tillräcklig för att i nämnda hänseende lämna erforderlig trygghet. Ehuru beräkningarna till åldersförsäkringskommitténs förslag utförts med en räntefot av $3\frac{1}{2}$ %, vila således förslagets bestämmelser i verkligheten på förutsättningen av en räntefot av omkring $3\frac{2}{3}$ %.

Man kan därför antaga, att av den höjning från $3\frac{1}{2}$ till 3,85 %, som ansetts böra förutsättas för pensionsfondens avkastning, ungefär hälften (nämligen höjningen från $3\frac{1}{2}$ till $3\frac{2}{3}$ %) beror på den småningom fortgående överflyttningen av de avgiftsbetalande från lägre till högre avgiftsklasser, och att den andra hälften (från $3\frac{2}{3}$ till 3,85 %) väsentligen beror på förmögenhetsgränsens borttagande. Då nu vid de av pensionsstyrelsen anförda resultaten rörande kapitalvärdet av den nuvarande generationens avgiftspensionering (sid. 20 i styrelsens publicerade framställning) hänsyn icke tagits till förskjutningen inom avgiftsklasserna, så måste de kapitalvärden å runt 39,8, 18,6 och 9,4 millioner kronor, som av styrelsen beräknats för en räntefot av respektive $3\frac{1}{2}$, 3,85 och 4 %, i själva verket anses gälla för en högre räntefot, nämligen (motsvarande förhöjningen från $3\frac{1}{2}$ till $3\frac{2}{3}$ %) för ungefär respektive 3,67, 4,02 och 4,17 %.

Då den samlade arbetarförsäkringsfonden, genom vilken ifrågasvarande kapitalvärde skulle täckas, vid 1914 års utgång utgjorde omkring 36 millioner kronor, så erhåller man, med ledning av nyss anförda siffror, följande ungefärliga resultat beträffande fondens tillräcklighet för nämnda ändamål:

Räntefot.	Kapitalvärde.	Brist, resp. överskott.
$3\frac{2}{3}$ %	40 millioner	brist: 4 millioner
3,85 »	29 »	överskott: 7 »
4 »	19 »	» 17 »

Beträffande den för folkpensioneringen antagna räntefoten av 3,85 % överensstämmer detta resultat i huvudsak med de resultat, som lågo till grund för mina P. M. i förevarande ämne till det särskilda utskottet. Det av beräkningarna framgående överskottet å 7 millioner

kronor ansåg jag emellertid då, med hänsyn till arten av de i kommittéförslaget vidtagna ändringarna, utgöra ett välbehövt säkerhetstillägg.

Av vad som anförts framgår vidare, att det överskott å 17 millioner, som pensionsstyrelsen ansett kunna disponeras för den händelse en räntefot av 3,85 % skulle kunna förutsättas, i själva verket motsvarar en effektiv räntefot av omkring 4 %, och då ej heller pensionsstyrelsen ansett sig kunna ifrågasätta en ännu högre räntesats, skulle väl detta belopp av 17 millioner kronor utgöra maximum beträffande vad som kunde anses vara disponibelt överskott från arbetarförsäkringsfonden. Antager man däremot en effektiv räntefot av 3,85 %, skulle, såsom redan nämnts, överskottet endast utgöra omkring 7 millioner.

Jag har ovan påpekat, att jag vid de beräkningar, som utfördes för det särskilda utskottet, ansåg denna summa av 7 millioner allenast såsom ett välbehövt säkerhetstillskott, i enlighet varmed de nyss anförda överskottsbeloppen, allt efter en räntefot av 3,85 eller 4 %, torde böra reduceras till respektive 0 och 10 millioner. Man kunde nu tänka, att ett dylikt säkerhetsbelopp av 7 millioner borde vara mer än tillräckligt, då det gäller beräkningen av ett kapitalvärde av endast 29 respektive 19 millioner. Men härvidlag är att märka, att detta kapitalvärde beräknats såsom skillnaden mellan belopp, som själva vardera uppgå till ett par 100-tal millioner, och vilkas beräkning vilar på osäkra data, samt att därför en osäkerhet i dessa belopp verkar en proportionsvis vida större osäkerhet i deras skillnad.

Förutom till osäkerheten i de statistiska och tekniska grunderna för beräkningen måste man emellertid även taga hänsyn till en annan felkälla, vilken, i den mån densamma gör sig gällande, nästan uteslutande verkar till försvagande av försäkringens soliditet, nämligen den alls icke osannolika möjligheten av, att pensionsavgifterna ej komma att inbetalas så ordentligt och allmänt som lagen föreskriver. Och svårigheterna härvidlag torde bli större efter de förändringar, som i det ursprungliga kommittéförslaget vidtogos genom avgifternas höjning och ökningen av antalet avgiftsklasser, än om förslaget i dessa avseenden antagits oförändrat. Visserligen kommer den för alla försäkrade gemensamma pensionsavgiften av 3 kronor att i alla fall inbetalas, då ju kommunen är garant för inbetalningen. Men ifråga om inbetalningen av de tilläggsavgifter, som skola erläggas inom de högre avgiftsklasserna, torde man, åtminstone under de närmaste åren, hava att emotse ej obetydliga försummelser.

Då dylika försummelser därjämte sannolikt äro att förvänta i fråga om avgiftspliktiga inom de yngre åldrarna eller eljest inom de ekonomiskt sämst situerade samhällsklasserna, torde även svårigheterna vid avgifternas utsökande bliva avsevärda.

Den nu påpekade osäkerhetsfaktorn är av den betydelse, att t. ex. en förskjutning av avgiftsbetalningen i sin helhet med i genomsnitt ett år motsvarar en höjning av ränteavkastningen med runt 0,1 % och, i fråga om arbetarförsäkringsfondens tillräcklighet för den nuvarande generationens avgiftspensionering, en minskning av omkring 5 millioner kronor. Betänker man därtill, att denna osäkerhetsfaktor jämväl har betydelse för försäkringens soliditet beträffande kommande generationers pensionering, torde det överskott, som oaktat de ovan framhållna omständigheterna ändock möjligen kunde vara för handen, i alla händelser endast böra anses såsom en synnerligen välbehörlig reserv för framtiden.

Av vad jag nu anført torde framgå, att den försiktighet, varmed beräkningarna angående arbetarförsäkringsfondens tillräcklighet för dess ändamål blivit utförda, tyvärr ej kan anses överdriven, och att man, åtminstone innan vidare erfarenhet vunnits, icke kan tillråda, att någon del av fondens belopp tages i anspråk för andra ändamål.

Beträffande syftet med pensionsstyrelsens framställning, nämligen att åt de invalider över 15 år, som icke äro fullt försörjda av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar och icke redan omfattas av pensionslagen, söka bereda understöd enligt 33 §, kan man naturligtvis ej annat än instämma i vad som inom riksdagen framhållits, nämligen att det här handlar om tillgodoseende av synnerligen behjärtansvärda behov, men att å andra sidan för ändamålets vinnande betydande kostnader utöver dem, som från början avsetts, skulle åsamkas statsverket.

I sistnämnda avseende må erinras därom, att den beräknade merkostnaden för staten under år 1915, därest de ökade utgifterna skulle täckas direkt genom motsvarande årliga och småningom minskade anslag, komme att uppgå till 7,600,000 kronor. Under år 1916 skulle utgiften nedgå till omkring 7,200,000 kronor, o. s. v. Ville man åter bestrida den ifrågavarande kostnaden medelst ett konstant årligt anslag från och med 1917, varvid, såsom pensionsstyrelsen i sådant fall tänkt sig, vad som under de närmaste åren brister skulle täckas av fondmedlen och sedermera ersättas genom anslaget, komme, då arbetarförsäkringsfonden ej till någon avsevärd del kan påräknas, detta

anslag att uppgå till omkring 3,990,000 kronor eller till runt 4 miljoner.

Statens årliga utgifter för understöd och pensionstillägg skulle således under de båda förutsättningarna rörande formen för anslagen komma att uppgå till följande belopp i millioner kronor:

Å r.	Under närvarande förhållan- den.	Om utvidgningsförslaget antages:	
		med efterhand minskade anslag.	med konstant anslag.
1915.....	3.6	11.2	3.6
1916.....	4.7	11.9	4.7
1917.....	5.8	12.6	9.8
1920.....	9.4	14.8	13.4
1925.....	16.2	19.3	20.2
1930.....	21.8	23.3	25.3
1935.....	26.4	27.0	30.4
1940.....	30.4	30.7	34.4

Fördelen med det konstanta anslaget skulle således vara, att beslut om en ökning i anslagen till folkpensioneringen ej behövde ifrågakomma förrän vid 1916 års riksdag. Däremot skulle i sådant fall statsutgifterna mellan 1924 och 1940 komma att överstiga de eljest erforderliga beloppen. Då utgifterna för staten, om för anslaget valdes formen av ett konstant årligt belopp under perioden 1917—1940, av denna anledning kunde finnas mindre tryckande, är möjligen denna metod att föredraga framför metoden med ett småningom sjunkande anslagsbelopp.

Emellertid förutsätter genomförandet av pensionsstyrelsens förslag i hela dess utsträckning en så avsevärd ökning av de vid pensionslagens antagande förutsatta kostnader, att riksdagen, särskilt under närvarande politiska förhållanden, ej med säkerhet kan antagas komma att bevilja de härför erforderliga medlen, men att däremot en utvidgning av mindre omfattning ej skulle anses överstiga landets ekonomiska bärkraft. I sådant avseende torde andra kammarens beslut i förevarande ämne vid 1914 års andra riksdag kunna tjäna till ledning. I huvudsak gick detta beslut ut på en skrivelse till Kungl. Maj:t med

begäran om proposition, att rätten till understöd enligt 33 § i pensionslagen endast skulle utsträckas till de invalider mellan 15 och 67 år, som visserligen vid lagens ikraftträdande voro fullt försörjda av andra, men icke enbart av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar.

Med en dylik inskränkning av problemet och om man därjämte, i enlighet med pensionsstyrelsens framställning, tänker sig understöden utgå med 50 % av de normalt stadgade beloppen, kommer man till siffror för de erforderliga anslagsbeloppen, som måste anses överkomliga. Om man nämligen därjämte antager, att understöden skulle börja att utgå först från den 1 juli 1915, nämligen efter det riksdagen kunnat bifalla en proposition i ämnet, så skulle enligt pensionsstyrelsens beräkningar — tab. 2, pag. 14 — i sådant fall för utgifterna under 1915 endast erfordras 875,000 kronor och för utgifterna under 1916 omkring 1,680,000 kronor, eller tillsammans runt 2 1/2 millioner kronor. Härigenom synes också bliva sörjt för de fall, som ur humanitär synpunkt äro mest behjärtansvärda, vartill kommer, att just fall av denna art, vid tillämpningen av nu gällande bestämmelser, ofta visat sig vara synnerligen svårbehandlade.

Det är visserligen utom all fråga, att även de fall, som avse understödsbehövande över 67 år, ävenledes äro synnerligen behjärtansvärda. Men i fråga om dessa fall handlar det dock om tillämpningen av ett övergångsstadgande, vars innebörd numera torde vara allmänt känd bland befolkningen. Dylika övergångsstadganden förekomma ofta i lagar och få väl i allmänhet ej uppfattas såsom innebärande en verklig orättvisa i andra fall än där någon kan anses därigenom hava blivit berövad en rätt, som förut tillkommit honom. Även i de utländska lagarna på förevarande område har man i regel varit nödsakad att, vid deras ikraftträdande, i en eller annan form göra betydande inskränkningar i fråga om rätten för den nuvarande generationen att bliva delaktig av de med försäkringen avsedda förmånerna. Med avseende å beloppen av de kostnader, som för tillgodoseende av denna generations intressen övertagits av det allmänna, står vårt land, relativt taget, framom flertalet av de länder, där en dylik lagstiftning blivit genomförd.

I nära samband med de frågor, som ovan avhandlats, står naturligtvis även den av pensionsstyrelsen — pag. 25 och 26 — berörda frågan, i vad mån de för understöd och pensionstillägg förutberäknade kostnaderna komma att motsvara de verkliga. Vad angår första året av pensionsförsäkringsverksamheten har visserligen i vårt land det i

den sociala försäkringens historia ganska sällsynta fallet inträffat, att de beräknade kostnaderna väsentligt överstiga de verkliga. Sålunda hava under år 1914 endast omkring 40,000 ansökningar om understöd inkommit från personer, som vid 1914 års ingång voro invalider, och 1,000 från nyblivna invalider, medan kommittén beräknade ett totalantal av omkring 81,000 invalider — därav 65,000, som vid 1914 års ingång voro invalider — och understödsbeloppen för samma år, som för statens vidkommande beräknats till 2,660,000 kronor, komma sannolikt icke att uppgå ens till två tredjedelar av denna summa.

Såsom pensionsstyrelsen själv anmärker, torde det dock vara för tidigt att av dessa förhållanden draga några säkra slutsatser. Utan tvivel hava härvidlag flera faktorer varit verksamma, såsom bristande kännedom om lagen, obenägenheten hos många att söka allmänt understöd m. m. Särskilt har antalet understödssökande från de större städerna varit relativt ringa, sannolikt till en del beroende på understödens obetydliga belopp, och för dem, som åtnjuta ett mindre understöd från fattigvården, torde det ofta synas likgiltigt om de erhålla detta understöd från fattigvården eller från försäkringen.

Att underlåtenheten att söka understöd från pensionsförsäkringen i första hand gäller de mindre understödsbeloppen synes även bekräfta sig vid en undersökning av de beviljade understödens medelbelopp. Medan nämligen detta medelbelopp uppgick till omkring 57 kronor, skulle motsvarande belopp enligt förutberäkningarna endast hava utgjort omkring 47 kronor, vilket förhållande tydligen visar, att de mindre understöden icke varit begärliga. Det torde även få påpekas, att skillnaden mellan antalen inkomna ansökningar från dem, som vid lagens ikraftträdande redan voro invalider, och de för dessa invalider förutberäknade antalen, nämligen i förra fallet omkring 40,000 och i det senare omkring 65,000, ej är mycket större än att den kan förklaras genom ovan angivna orsaker. Under innevarande års första månader hava för övrigt ytterligare omkring 5,000 ansökningar av denna kategori inkommit. Skillnaden mellan antalet ansökningar från de under år 1914 nytillkommande invaliderna, vilket utgjorde allenast omkring 1,000, och det beräknade antalet 16,000 dylika invalider är däremot iögonfallande och kan naturligtvis i sin helhet ej motsvara skillnaden mellan det verkliga antalet nya invalider och det förutberäknade. Särskilt i dessa fall handlar det oftast om understöd av mycket små belopp.

De omständigheter, som skulle understödja en förmodan om, att de verkliga kostnaderna för framtiden kunna komma att understiga de förutberäknade, äro dels att antalen invalider inom de olika åldersklasserna i verkligheten möjligen kunna bli något mindre än enligt beräkningarna, dels att i de statistiska uppgifter angående de behövandes inkomster, som lagts till grund för mina förutberäkningar, sannolikt i många fall uppgivits något lägre inkomstbelopp än de verkliga, i följd varav understödsbehovet kunnat bli övervärderat, dels ock slutligen, att förutberäkningarna grundade sig på förhållandena omkring år 1908, medan försäkringsverksamhetens resultat gälla förhållandena omkring sex år senare, under vilken mellantid landets ekonomiska utveckling möjligen för någon del av befolkningen medfört förbättrade levnadsvillkor och i samband därmed minskat behovet av understöd från försäkringen.

Huru härmed än må förhålla sig, torde man dock, med kännedom om huru förhållandena i förevarande hänseende utvecklats i vissa andra länder, ej böra allt för mycket bygga på förutsättningen av, att för vårt land förutberäkningarna skulle vara allt för försiktigt uppgjorda. Då det emellertid är mycket möjligt, att de verkliga kostnaderna ännu något eller några år kunna komma att understiga de förutberäknade, synes det mig som om man vid bestämmandet av de anslag, som, under förutsättning av den ovan angivna begränsningen i fråga om utsträckandet av rätten till understöd, skulle begäras av innevarande års riksdag till betäckande av kostnaderna för åren 1915 och 1916 — beräknade till runt $2\frac{1}{2}$ millioner kronor — möjligen skulle kunna inskränka sig till ett belopp av omkring en million kronor, särskilt som överskott från föregående år är för handen och det dessutom handlar om ett s. k. förslagsanslag.»

Departements-
chefen.

Såsom synes framställer regeringsrådet Lindstedt vissa erinringar mot pensionsstyrelsens förslag angående möjligheten att ur arbetarförsäkringsfonden frigöra mera avsevärda belopp. Han synes dock icke anse det vara alldeles uteslutet, att man ur fonden skulle kunna disponera ett belopp av högst 17,000,000 kronor, utan att fondens tillräcklighet för det med densamma avsedda ändamålet äventyras.

Syftet med pensionsstyrelsens förevarande framställning är utan allt tvivel synnerligen behjärtansvärt. Med hänsyn till det nu rådande tidsläget samt svårigheten att tillgodose de stora krav, som under nuvarande förhållanden ställas på statsverket, anser jag mig emellertid förhindrad att nu framlägga något förslag till pensionsförsäkringens utvidg-

ning, som förutsätter äskande av ytterligare anslag för pensionsförsäkringen. De av regeringsrådet Lindstedt framförda synpunkterna äro givetvis ock värda allt beaktande.

Under sådana omständigheter har jag ansett lämpligt anmoda pensionsstyrelsen att verkställa utredning, huruvida och i vad mån ändring av pensionsförsäkringslagens övergångsbestämmelser i angiven riktning skulle kunna vidtagas utan att ökat statsbidrag för ändamålet bleve erforderligt, allt under den redan av pensionsstyrelsen uppställda förutsättning, att understödsbeloppen till de i pensionsförsäkringen nyinträdande grupperna begränsades till 50 procent av normala belopp. Samtidigt anmodade jag pensionsstyrelsen att inkomma med yttrande beträffande de av regeringsrådet Lindstedt i hans berörda skrivelse framställda erinringar gent emot styrelsens beräkning av det belopp, som borde kunna disponeras ur arbetarförsäkringsfonden för utvidgning av pensionsförsäkringslagens övergångsbestämmelser.

Pensionsstyrelsen har nu i skrivelse den 8 innevarande april inkommit med den sålunda begärda utredningen. Styrelsen har därvid anfört följande:

Pensionsstyrelsens skrivelse den 8 april 1915.

»Styrelsens förutnämnda framställning avser att i pensionsförsäkringen skulle från och med den 1 januari 1915 införas nedannämnda, nu utslutna invalidgrupper med understöd av 50 % av det normala understödsbeloppet (högst 75 respektive 70 kronor per år):

		Beräknat antal personer den 1/1 1914.
Grupp A.	Invalider 15—67 år, fullt försörjda av enskilda...	24,000
» B.	Invalider 15—67 år, fullt försörjda delvis av enskilda, delvis av fattigvården	11,000
» C.	Ej fullt försörjda invalider över 67 år	64,200
» D.	Invalider över 67 år, fullt försörjda av enskilda ..	45,000
» E.	Invalider över 67 år, fullt försörjda delvis av enskilda, delvis av fattigvården	21,200
Summa		165,400

Anm. I grupp C hava dessutom vid kostnadsberäkningarna inbegripits sådana till denna grupp hänförliga personer, som den 1 januari 1914 voro aktiva, men sedermera blivit eller bliva understödsberättigade.

De ökade försäkringskostnader, som för denna utvidgning skulle ifrågakomma, skulle enligt styrelsens förslag bestridas dels genom det belopp — 26,406,000 kronor — som för detta ändamål borde den 1 januari 1915 kunna disponeras ur arbetarförsäkringsfonden, och dels genom en förhöjning av det anslag, som vid 1913 års riksdag för åren 1917—1940 beräknats såsom erforderligt för pensionsförsäkringens försäkringskostnader. Denna förhöjning skulle under dessa år för staten belöpa sig till 2,230,000 kronor årligen.

Styrelsen anser sig först böra påvisa, att en icke obetydlig kostnadsminskning skulle kunna vinnas genom den förändring i styrelsens förslag, att ovannämnda invalidgrupper inbegripas i försäkringen först från och med den 1 januari 1916. Kostnadsökningen för staten skulle härigenom nedbringas till 1,720,000 kronor årligen.

Om statsbidraget skall ytterligare nedbringas eller helt och hållet bortfalla, torde det vara nödvändigt att antingen genomföra en ändring i övergångsbestämmelserna genom att utsträcka övergångstiden eller att utesluta några av omnämnda invalidgrupper. Styrelsen har för sådant ändamål verkställt utredning angående nedannämnda fyra alternativ. För samtliga har beräknats understöd med 50 % av normala beloppet, utgående tidigast från och med den 1 januari 1916.

Alternativ I. Invalidgrupperna A—E, omfattande omkring 165,000 invalider, medtagas i försäkringen. Övergångstiden utsträcker.

Enligt styrelsens uppfattning måste det ur många synpunkter anses synnerligen angeläget och önskvärt, att *samtliga* ovannämnda invalidgrupper inbegripas i försäkringen. Styrelsen har därför upptagit till närmare undersökning, huruvida det icke skulle låta sig göra att utan något eller åtminstone något mera nämnvärt bidrag från staten inbegripa nämnda grupper i försäkringen. I styrelsens skrivelse av den 19 december 1914 omnämnes ett förslag att utsträcka den i 37 § av pensionsförsäkringslagen stadgade övergångstiden för pensionstilläggens (understödens) uppbringande till normala belopp sålunda, att samma nedsatta procentsatser för pensionstilläggens (understödens) beräkning tillämpades för två eller flera år i rad i stället för endast ett år, som nu är stadgat. Härigenom skulle givetvis en avsevärd besparing i försäkringskostnaderna uppstå. Styrelsen har dock ansett, att man icke utan mycket tungt vägande skäl borde ifrågasätta en dylik förändring av nu gällande bestämmelser. Ställes man emellertid på grund av de nu rådande förhållandena inför tvånget att nödgas avstå från någon

mera avsevärd förbättring av övergångsbestämmelserna till förmån för de ur försäkringen uteslutna eller att genom någon mindre jämkning av övergångsbestämmelserna kunna i försäkringen inbegripa flertalet av dessa uteslutna, synes det styrelsen med hänsyn till ovan angivna synpunkt vara att föredraga att vidtaga en dylik jämkning.

Övergångstiden i vidsträckt mening för pensionsförsäkringens genomförande omfattar ju i själva verket icke allenast de fem åren 1914—1918, utan den sträcker sig vida längre, enär pensionerna icke komma upp till normala belopp, förrän försäkringen varit i kraft så lång tid, att de på inbetalta avgifter grundade pensionerna kunna lämna erforderlig förstärkning till pensionstilläggen. Detta kommer att inträffa först efter 40 à 50 års förlopp. En mindre jämkning av övergångsbestämmelserna i angiven riktning kan därför med hänsyn till pensionsbeloppens tillräcklighet icke sägas hava någon större betydelse.

Beträffande förslaget om utsträckning av övergångstiden för pensionstilläggens uppbringande till normala belopp må erinras, att ändringen kommer att öva inflytande allenast för dem, som under de återstående övergångsåren förvärva rätt till understöd, således i stort sett endast för dem, som under nämnda år bliva invalider och tillika komma i den ekonomiska ställning, att de jämlikt 6 § pensionsförsäkringslagen kunna anses berättigade till pensionstillägg eller understöd.

Man skulle exempelvis kunna tänka sig, att övergångstiden utsträcker med fyra år på sådant sätt, att pensionstilläggen (understöden) utgå för dem, som förvärva rätt till sådana under år 1916, med 60 %, under åren 1917—1918 med 70 %, under åren 1919—1920 med 80 % samt under åren 1921—1922 med 90 % av normala beloppet. Från och med år 1923 skulle för dem, som då förvärva rätt till pensionstillägg (understöd), dessa utgå med 100 % eller normala belopp (150 kronor respektive 140 kronor).

En verkställd utredning angående försäkringskostnaderna har visat, att med en dylik ändring av övergångstiden skulle den på staten belöpande kostnadsökningen för åren 1917—1940 uppgå till endast 662,000 kronor årligen.

Man skulle även kunna tänka sig en sådan förändring av övergångsbestämmelserna, att de förbliva orubbade för de nu i försäkringen inbegripna, vilka före år 1919 förvärva rätt till pensionstillägg (understöd), men att för dem, som under de närmaste åren från och med år 1919 förvärva sådan rätt, pensionstilläggen sättas till 90 % av de normala. För att detta alternativ skulle bli ekonomiskt ungefär likvärdigt med det förut framställda alternativet, skulle ifrågakvarande över-

gångsbestämmelser gälla till och med år 1929. Härigenom skulle endast de, som eljest under åren 1919—1929 skulle förvärva rätt till normala pensionsbelopp, lida en minskning i dessa av 10 %.

För det fall att en förändring av övergångsbestämmelserna i angiven riktning anses icke böra ifrågasättas, har styrelsen verkställt en utredning, under vilka förutsättningar den eller de av invalidgrupperna, som enligt styrelsens mening kunna anses böra i främsta rummet komma ifråga, skulle med oförändrade övergångsbestämmelser kunna införas i försäkringen. På grund av denna utredning meddelas följande alternativ.

Alternativ II. Invalidgrupperna A, B och C, omfattande omkring 99,000 invalider, medtagas.

Den årliga kostnadsökningen för staten för åren 1917—1940 beräknas till 512,000 kronor årligen.

Alternativ III. Invalidgruppen C, omfattande omkring 64,000 invalider, medtages.

Då kapitalvärdet den 1 januari 1916 av kostnaderna för denna utvidgning beräknats till 18,888,000 kronor, men kapitalvärdet vid samma tidpunkt av det belopp, som jämlikt styrelsens förslag bör kunna disponeras ur arbetarförsäkringsfonden, beräknas uppgå till 27,462,000 kronor, skulle denna utvidgning icke medföra någon ökad kostnad för staten.

Alternativ IV. Invalidgrupperna A och B, omfattande omkring 35,000 invalider, medtagas.

Kapitalvärdet den 1 januari 1916 av kostnaderna för denna utvidgning har beräknats till 16,375,000 kronor och skulle sålunda icke heller för detta alternativ erfordras någon ökad kostnad för staten.

Styrelsen har i skrivelsen den 19 december 1914 anført, att, om man skulle utvälja endast vissa grupper, det måste visa sig vanskligt att giva något bestämt företräde åt ena eller andra gruppen. Då styrelsen emellertid nu ställts inför nödvändigheten att härom uttala sig, har styrelsen efter noggrant övervägande kommit till följande resultat.

Om en begränsning anses nödvändig, böra om möjligt grupperna A, B och C medtagas.

Skall begränsningen sträckas ännu längre, bör enligt styrelsens mening gruppen C i första hand ifrågakomma till delaktighet i försäkringen.

1913 års riksdags beslut att i försäkringen inbegripa icke fullt försörjda invalider i åldern 15—67 år motiverades i huvudsak därmed, att det syntes angeläget att bereda dessa personer, som med en ringa återstod av arbetskraft eller små egna medel ännu lyckats bibehålla en viss grad av ekonomisk självständighet, en lättnad i deras försörjningsförhållanden. Enligt styrelsens uppfattning gäller samma motivering — till och med i högre grad — för dessa äldre invalider, vilka ännu lyckats bibehålla sin ekonomiska självständighet. Det har, såsom av styrelsen förut framhållits, varit mycket svårt att lämna allmänheten en tillfredsställande förklaring över anledningen därtill, att, då det gällde att välja mellan äldre och yngre invalider, man lämnade de yngre företräde. I allmänhet är det väl så, att, om tvenne personer av olika ålder, som eljest skulle nödgas helt eller delvis anlita annans hjälp för sitt uppehälle, söka pension, anses under i övrigt lika förhållanden den äldre böra äga företräde. För de äldre invaliderna skulle det understöd, som kunde beredas dem från pensionsförsäkringen, bli av mycket stor betydelse i deras strävan att söka försörja sig utan anlåtande av fattigvården. Deras försörjningsfråga är så tillvida tyngre än de yngre invalidernas, som de hava ålderns börda och oftast mindre möjligheter än en yngre invalid att kunna bereda sig någon liten arbetsförtjänst, då deras rörlighet och anpassningsförmåga ofta är inskränkt. Ett ytterligare skäl för pensionsstyrelsen att sätta denna invalidgrupp i första rummet är den omständigheten, att gruppen omfattar ett mycket stort antal personer, och att de understöd, som genom gruppens inbegripande i försäkringen skulle komma att utgå, sålunda skulle få en mycket vidsträckt utbredning inom landet.

I andra rummet anser sig styrelsen böra förorda grupperna A och B.

De skäl, som tala för dessa gruppers inbegripande, har styrelsen berört i sin skrivelse av den 19 december 1914, där styrelsen erinrat, att större delen av dessa invalider åtnjuta försörjning av anhöriga, som oftast själva befinna sig i fattiga omständigheter, samt att deras försörjningsfråga därför är mycket osäker och verkar tryckande för såväl dem själva som deras anhöriga. Styrelsen har dessutom påvisat, att den nuvarande uppdelningen mellan icke fullt försörjda invalider under 67 år och av andra fullt försörjda invalider under 67 år i tillämpningen ofta verkar synnerligen egendomlig och orättvis. Ännu ett skäl, som talar för grupperna A och B, är den omständigheten, att andra kam-

maren vid 1914 års riksdag sannolikt på grund av de praktiska svårigheter, som tillämpningen av dessa bestämmelser visat sig medföra, uttalade sig för en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning angående dessa invalidgruppers inbegripande i försäkringen.

Av vad ovan anförts framgår, att styrelsen — som naturligen helst säge, att dess ursprungliga förslag kunde i sin helhet genomföras — anser, att, därest detta icke låter sig göra, man bör tillse att få i försäkringen inneslutna så många av nu uteslutna invalider som möjligt, och att, om en begränsning av gruppernas antal måste göras, grupperna A, B och C i första hand böra komma i åtanke samt att vid valet mellan dessa grupper företräde gives åt de äldre, icke fullt försörjda invaliderna.

Styrelsen anser sig ytterligare böra framhålla, att i denna skrivelse anförda beräkningar — i likhet med vad som gäller beträffande de i skrivelsen den 19 december 1914 meddelade beräkningarna — äro så försiktigt uppgjorda, att de verkliga kostnaderna för ovannämnda utvidgningsalternativ sannolikt komma att understiga för desamma här anförda siffror.

Beträffande de erinringar, som regeringsrådet Lindstedt i sin förut omnämnda skrivelse framställt angående styrelsens i skrivelsen den 19 december 1914 meddelade beräkning av det belopp, som borde kunna frigöras ur arbetarförsäkringsfonden, får styrelsen anföra följande.

Den svenska pensionsförsäkringen står i stor tacksamhetsskuld till regeringsrådet Lindstedt för de synnerligen försiktiga och solida beräkningsgrunder, vilka använts för den svenska pensionsförsäkringen, och styrelsen är fullt medveten om vikten av, att en solid grund för försäkringen alltjämt bibehålles.

Styrelsen skulle därför ansett sig icke kunnat framlägga ifrågasvarande förslag till utvidgningar av pensionsförsäkringslagens övergångsbestämmelser, hur betydelsefulla än dessa måste anses vara såväl för pensionsförsäkringens genomförande som för stora delar av de omedlade samhällsklasserna i vårt land, därest icke styrelsen efter omsorgsfullt övervägande bibragt den bestämda övertygelsen, att dessa utvidgningar skulle på det sätt, som styrelsen föreslagit, kunna genomföras utan någon menlig inverkan på försäkringens soliditet. Styrelsen anser sig hava verkställt sina beräkningar på ett synnerligen försiktigt sätt, i det att desamma utförts med antagande av samma grunder, vilka använts för ålderdomsförsäkringskommitténs beräkningar, med undantag

endast för räntefoten, som enligt styrelsens åsikt kan sättas till 4 %, utan att gränsen för nödig försiktighet överskrides.

Det är visserligen sant, att, såsom regeringsrådet Lindstedt påvisar, styrelsens beräkningar i sig icke innesluta några särskilda säkerhetstillägg för sådana framtida, eventuella förskjutningar inom försäkringen, som kunna tänkas uppstå antingen därigenom, att, vid penningvärdets sjunkande och den därmed sammanhängande ökningen av de försäkrades inkomster, denna inkomstökning måhända ej i tillräcklig utsträckning skulle komma att omfatta även de yngre årsklasserna, eller av den orsak att pensionsavgifterna ej komma att inbetalas så ordentligt och allmänt, som lagen föreskriver.

Styrelsen tillåter sig emellertid erinra, att förstnämnda felkälla visserligen finnes omnämnd i ålderdomsförsäkringskommitténs beräkningar, utan att dock enligt styrelsens uppfattning därvid framhållits, att det ansågs erforderligt att för densamma beräkna något särskilt säkerhetstillägg.

Till den andra felkällan åter har, såvitt styrelsen kunnat finna, icke hänsyn tagits i ålderdomsförsäkringskommitténs offentliggjorda beräkningar. Styrelsen har ej heller kunnat inse, att denna felkälla skulle överhuvudtaget verka till försvagande av försäkringens soliditet.

Då emellertid styrelsen icke ansett erforderligt att vid uppskattning av arbetarförsäkringsfondens förpliktelser beräkna några särskilda säkerhetstillägg för vare sig dessa nu nämnda eller andra på försäkringen ogynnsamt inverkan förskjutningar, som kunna tänkas framdeles göra sig märkbara, har detta varit beroende på följande omständigheter.

Naturligtvis får man i fråga om en socialförsäkring icke förbise, att framtida ogynnsamma förskjutningar inom densamma kunna göra sig gällande på grund av förändrade ekonomiska förhållanden inom befolkningen o. d. Men styrelsen anser icke, att med de beräkningsgrunder, som tillämpats för den svenska pensionsförsäkringen, det är erforderligt att för nämnda framtida eventualiteter redan nu reservera några särskilda säkerhetstillägg. Förhållandet är nämligen, att de vinstkällor, till vilka hänsyn icke tagits vid de beräkningar, på vilka försäkringen vilar, torde vara mycket betydelsefulla. Redan i det synnerligen försiktiga valet av beräkningsgrunder för försäkringen ligga betydande säkerhetstillägg. Den vinst, som tillföres fonden på grund av emigration, är icke medtagen i beräkningen, och icke heller den sannolikt mycket betydande vinst, som kommer fonden till godo på grund av de avgifter, vilka erläggas av kommunerna, men för vilka i allmänhet någon pension icke kommer att utgå. En avsevärd vinstkälla för fonden

torde dessutom, åtminstone för en ganska lång tid framåt, komma att utgöras av den stora räntevinst, som fonden under nuvarande ekonomiska förhållanden bör kunna påräkna på sina placeringar.

Som motvikt mot framtida eventuella förskjutningar av sådant slag, vilkas möjlighet regeringsrådet Lindstedt påvisat i sin skrivelse, finnas sålunda avsevärda vinstkällor. Då dessa vinstkällor kunna anses mer än tillräckligt kompensera de förlustrisker, om vilka det här är fråga, torde det vara tydligt, att styrelsens beräkningar kunna göra anspråk på att vara utförda med iakttagande av all nödig försiktighet.

Styrelsen vill ock framhålla, att genom iakttagande av allt för stor försiktighet beträffande reservbildningar för sådana framtida eventualiteter, vilka visserligen äro tänkbara, men överhuvudtaget för närvarande kunna varken överskådas eller bedömas, kommer pensionsförsäkringen för den nuvarande generationen att mer än nödigt fördyras. Styrelsen anser det riktigare att så långt möjligt låta var generation bära sin försäkringsbörda.

Genom bestämmelserna i 12 § pensionsförsäkringslagen finnes dessutom föreskrivet, att styrelsen skall med vissa periodiska mellanrum verkställa en undersökning angående pensionsförsäkringsfondens ställning och förutsättningar att kunna fullgöra sina framtida förpliktelser, och därmed torde väl avses, att, därest vid en dylik undersökning några förskjutningar påvisats, nödiga åtgärder skola vidtagas. Någon fara att härför skulle krävas särskilt betydelsefulla åtgärder torde väl knappast föreligga, då dylika förskjutningar endast ganska långsamt göra sig gällande. För övrigt har styrelsen i sin skrivelse den 1 maj 1914 angående grunderna för förvaltningen av pensionsförsäkringsfonden föreslagit, att en approximativ undersökning av pensionsförsäkringsfonden skulle verkställas varje år, varigenom styrelsen i sådant fall bliver i tillfälle att mera kontinuerligt kunna följa eventuella förskjutningar. Och att styrelsen därvid ägnat nödig uppmärksamhet åt säkerhetsfrågan framgår av det förhållandet, att styrelsens förslag angående fonden även innefattar, att en del av det överskott i fonden, som vid dessa undersökningar kunde påvisas, borde avsättas till en säkerhetsfond för reglering av sådana framtida fluktuationer inom fonden, som kunna anses kräva särskilda säkerhetsåtgärder.

Om styrelsen sålunda ställt sig betänksam mot att för den svenska pensionsförsäkringen redan nu skapa särskilda reserver mot framtida, ännu icke bedömbara förskjutningar i försäkringen, så hava dessa betänkligheter naturligen alldeles särskilt gjort sig gällande beträffande arbetarförsäkringsfondens disposition för sådant ändamål.

Styrelsen anser nämligen, att denna fond icke bör tagas i anspråk som en säkerhetsfond för pensionsförsäkringen, utan att den bör odelat utnyttjas för det ändamål, som fastslogs för densamma genom 1895 års riksdagsskrivelse, nämligen att, då pensionsförsäkring infördes, möjliggöra, att pensionsförmånerna i så vitt möjligt lika mån skulle komma till godo såväl den då levande generationen som de kommande generationerna.

Styrelsen har sålunda funnit de av regeringsrådet Lindstedt framställda erinringarna icke föranleda någon ändring i styrelsens förut meddelade förslag, utan vidhåller styrelsen sin i skrivelsen den 19 december 1914 meddelade uppfattning, att ett belopp, som beräknats den 1 januari 1915 utgöra 26,406,000 kronor, bör kunna disponeras ur fonden för utvidgning av övergångsbestämmelserna, och att hela detta belopp uteslutande bör användas för dylikt ändamål.»

Redan i det föregående har jag framhållit, hurusom jag av stats-Departements-
chefen.finansiella skäl anser mig icke kunna tillstyrka, att särskilt anslag äskas för åstadkommande av en förbättring i den nu levande generationens pensioneringsförhållanden. Kan emellertid dylik förbättring vinnas utan att anslag för ändamålet bliver erforderligt, böra givetvis åtgärder i sådan riktning vidtagas. Fråga är då i första hand, om medel för ändamålet kunna disponeras från arbetarförsäkringsfonden. Av pensionsstyrelsens utredning synes framgå, att man även med iakttagande av nödig försiktighet utan risk torde kunna räkna med ett överskott å fonden. Det lärer ock med ganska stor säkerhet kunna antagas, att man under en avsevärd tid framåt kan räkna med en ej oväsentligt högre räntefot än den, som lagts till grund för de beräkningar, på vilka pensionsförsäkringen vilar. Vid bedömandet av förevarande fråga synes det mig ej böra förbises, att ifrågavarande fond enligt riksdagens beslut just har till ändamål att efter pensionsförsäkringens genomförande tillgodose den nu levande generationen. Finner man vid beräkning av en räntefot, som ej allt för mycket understiger den för närmaste framtiden sannolika, att överskott å fonden kommer att uppstå, är det ej blott fullt befogat att taga detta överskott i anspråk för nu ifrågavarande ändamål, utan framstår sådant användande såsom en plikt mot den nu levande generationen, för vars räkning fonden hopbragts.

Huru stort överskott i sådant avseende kan disponeras ur fonden, är givetvis omöjligt att exakt beräkna. Inom vissa gränser bör det dock kunna ske. På avgörandet av denna fråga beror, vilka av de utav pensionsstyrelsen omförmälda grupper av invalider, som nu äro utestängda från pensionsförsäkringen, ytterligare kunna medtagas. Till en början är det tydligt, att det icke låter sig göra att utan bidrag från staten med-

taga alla tre grupperna A, B och C, vilka jag i likhet med pensionsstyrelsen anser böra i första hand ifrågakomma. Kostnaden härför har nämligen beräknats uppgå till 35,263,000 kronor, ett belopp, som i varje fall är väsentligt större än det beräknade överskottet å arbetarförsäkringsfonden.

Vilken eller vilka av dessa grupper man då bör utesluta, är en fråga, som varit föremål för olika meningar. Valet bör uppenbarligen stå mellan å ena sidan grupperna A och B samt å andra sidan gruppen C. Kostnaden för upptagandet från och med år 1916 av grupperna A och B har uppskattats till 16,375,000 kronor och av gruppen C till 18,888,000 kronor. Goda skäl kunna anföras till förmån för såväl det ena som det andra alternativet. Till förmån för grupperna A och B synes mig dock tala särskilt den omständigheten, att de till dessa grupper hörande invalider, vilkas ålder växla mellan 15 och 67 år och av vilka en stor del äro unga personer, i regel hava framför sig en vida längre, av fattigdom och betryck uppfylld levnad än de till gruppen C hörande invaliderna, vilka alla uppnått 67 års ålder. Därtill kommer, att, såsom pensionsstyrelsen framhållit, försäkringens utsträckande till grupperna A och B innebär en helt säkert mycket behövlig lättnad för sådana mindre bemedlade anhöriga till ifrågavarande invalider, hos vilka dessa nu utan ersättning åtnjuta försörjning. Kostnaden för medtagande i pensionsförsäkringen av grupperna A och B ställer sig ock omkring 2,500,000 kronor lägre än införandet däri av gruppen C och kan därför med större sannolikhet beräknas komma att stanna inom det belopp, som kan anses vara för ändamålet disponibelt ur arbetarförsäkringsfonden. Jag tvekar därför ej att i motsats till pensionsstyrelsen giva grupperna A och B företräde framför gruppen C. Ett ytterligare stöd härför finner jag i den ståndpunkt, andra kammaren vid 1914 års senare riksdag intog vid fattandet av sitt ovan omförmälda beslut i anledning av de väckta motionerna om ändring i pensionsförsäkringslagens övergångsbestämmelser.

På nu anförda skäl anser jag mig böra på det sätt tillstyrka bifall till pensionsstyrelsens förevarande framställning, att pensionsförsäkringslagens övergångsbestämmelser ändras därhän, att från och med år 1916 i pensionsförsäkringen medtagas personer, som den 1 januari 1914 fyllt 15 men icke 67 år och redan då voro till arbete varaktigt oförmögna samt år 1913 under sammanlagt mer än 4 månader åtnjutit full försörjning antingen av enskilda eller ock delvis av enskilda och delvis av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar, med rätt för dessa personer till understöd enligt samma beräkningsgrund, som jämlikt 37 § i samma lag gäller i avseende å dem, vilka under år 1914 förvärvat rätt till pensionstillägg eller

understöd. Då här avsedda bestämmelser svårigen torde kunna sammanföras med de nu gällande stadgandena i 37 § utan att otydlighet i lagrummets avfattning kommer att uppstå, lär det vara lämpligast att i en särskild lag meddela de nya bestämmelser, som hänföra sig till denna §.

Av det förutsagda framgår, att de kostnader för staten, som föranledas av ett genomförande av den nu ifrågasatta ändringen av övergångsbestämmelserna, avses att bestridas av medel från arbetarförsäkringsfonden, som numera uppgått uti den i 11 § av nämnda lag omförmälda pensionsförsäkringsfonden. Åskande av anslag för ändamålet är således icke behövt.

De av mig nu förordade ändringar i 7, 16, 20 och 23 §§ pensionsförsäkringslagen torde böra träda i kraft snarast möjligt. Enär emellertid med hänsyn till den föreslagna bestämmelsen om ändrat antal obligatoriska sammanträden för pensionsnämnderna tvekan möjligen kan uppstå vid tillämpningen av lagen, därest denna föreskrives skola träda i kraft omedelbart efter utfärdandet under löpande kalenderår, synes mig lämpligt bestämma tiden för ikraftträdandet av dessa lagändringar till den 1 juli 1915. Önskligt är ock, att den av mig förordade ändringen av lagens övergångsbestämmelser träder i kraft redan under innevarande år, detta av det skäl, att därigenom understödsansökningar från personer, tillhörande de nyinträdande invalidgrupperna, skulle kunna upptagas till prövning och avgörande redan under detta år, vilket åter skulle i avsevärd mån underlätta pensionsstyrelsens arbete och på samma gång öppna möjlighet för de understödssökande att tidigare under år 1916 än eljest komma i åtnjutande av sina understöd.

Departementschefen uppläste härefter i enlighet med ovan angivna grunder inom departementet utarbetade förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser, av den lydelse, bilagorna 2 och 3 till detta protokoll utvisa, samt hemställde, att lagrådets utlåtande över förslagen måtte, för det ändamål § 87 regeringsformen omförmäler, genom utdrag av protokollet inhämtas.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall.

Ur protokollet:

Carl Stålhammar.

Bilaga 1.

**Pensionsstyrelsens förslag till ändrad lydelse av 7, 16, 20 och
23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän
pensionsförsäkring.**

7 §.

Årsinkomst — — — — — tillkommer.

Där — — — — — tillämpliga.

I fråga om äkta makar skall, vid bestämmande av pensionstilläggs belopp, årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst, dock att det må ankomma på pensionsstyrelsen att för särskilda fall efter prövning av föreliggande omständigheter medgiva undantag från denna bestämmelse.

16 §.

Ändring i taxeringsnämnds beslut enligt 14 § må av enskild sakägare ävensom av kommun samt av ombud, varom i 27 § förmäles, sökas genom besvär inom tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är stadgat, dock att, där ändring sökes i beslut rörande fråga, huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, dessa besvär skola anföras hos pensionsstyrelsen och inlämnas till vederbörande pensionsnämnd i länen före utgången av juli månad och i Stockholm före utgången av augusti månad. Har pensionsavgift blivit den klagande påförd, är han ändock skyldig att erlägga avgiftsbeloppet med rätt att återfå vad han finnes hava för mycket erlagt.

Har — — — — — hos pensionsstyrelsen.

Sker ändring i taxeringen enligt gällande förordning om inkomst- och förmögenhetsskatt eller förordningen angående beviljning av fast egendom samt av inkomst och bör till följd därav pensionsavgift enligt

4 § påföras den taxerade eller påförd sådan avgift icke utgå eller ock utgå med ändrat belopp, åligger det den myndighet, som beslutar ändring i taxeringen, att samtidigt fastställa pensionsavgiften med hänsyn till den ändrade taxeringen samt ofördröjligen låta detta komma till pensionsstyrelsens kännedom.

Menar — — — — — efterrättelse.

20 §.

För — — — — — sex.

Ordförande — — — — — sänder.

Ledamöterna i pensionsnämnd jämte en suppleant för varje ledamot väljas för varje gång för fyra år, å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Vid val å kommunalstämma och allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Då inom ett pensionsdistrikt pensionsnämnd första gången valts, skall efter lottning halva antalet av de utsedda ledamöterna avgå vid utgången av andra året av den tid, för vilken de blivit valda. Suppleanterna för de sålunda avgående ledamöterna skola samtidigt avgå. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstått.

Sedan — — — — — ordförande.

Så snart beslut om fördelning av kommun i två eller flera pensionsdistrikt eller om sammanslagning av pensionsdistrikt trätt i kraft, skola såväl ordföranden och dennes suppleant som ledamöterna och deras suppleanter i det eller de förutvarande pensionsdistrikten anses hava blivit entledigade från det dem lämnade uppdrag.

23 §.

Pensionsnämnd sammanträder å ställe, som nämnden bestämmer, på kallelse av ordföranden, så ofta denne med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt, dock minst en gång varje kalenderhalvår. Sammanträde skall av ordföranden i samråd med vederbörande av pensionsstyrelsen jämlikt 27 § förordnat ombud ut sättas till sådan tid, att ombudet enligt avgivet förklarande är i till-

fälle att vid sammanträdet närvara. Tid och ställe för sammanträde låte ordföranden minst fjorton dagar förut kungöra i kyrka samt tillika på annat lämpligt sätt bringa till allmänhetens kännedom, varjämte av vederbörande landsting jämlikt 27 § förordnat ombud skall om sammanträde genom ordförandens försorg i god tid underrättas.

Suppleanten — — — — — besluten.

Ordföranden — — — — — ångfartyg.

Bilaga 2.

Förslag

till

L a g

om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om
allmän pensionsförsäkring.

Häri genom förordnas, att 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring skola erhålla följande ändrade lydelse:

7 §.

Årsinkomst — — — — — tillkommer.

Där — — — — — tillämpliga.

I fråga om äkta makar skall, vid bestämmande av pensionstilläggs belopp, årsinkomsten för envar av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst, där ej i särskilda fall pensionsstyrelsen med hänsyn till föreliggande omständigheter finner undantag från vad sålunda stadgats böra äga rum.

16 §.

Ändring i taxeringsnämnds beslut enligt 14 § må av enskild sakägare ävensom av kommun samt av ombud, varom i 27 § förmäles, sökas genom besvär inom den tid och i den ordning, som angående besvär över taxeringsnämnds beslut är stadgad; dock att, där ändring sökes i beslut rörande fråga, huruvida någon skall på grund av varaktig oförmåga till arbete undantagas från erläggande av pensionsavgift, dessa besvär skola anföras hos pensionsstyrelsen och inlämnas till vederbörande pensionsnämnd, i Stockholm före utgången av augusti månad, men annorstädes i riket före utgången av juli månad. Har pensionsavgift blivit den klagande påförd, är han ändock skyldig att erlægga avgiftsbeloppet med rätt att återfå vad han finnes hava för mycket erlagt.

Har — — — — — hos pensionsstyrelsen.

Menar — — — — — efterrättelse.

20 §.

För — — — — sex.

Ordförande — — — — sänder.

Ledamöterna i pensionsnämnd jämte en suppleant för varje ledamot väljas varje gång för fyra år, å landet av kommunalstämma eller av kommunalfullmäktige, där sådana finnas, och i stad av stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av allmän rådstuga. Vid val å kommunalstämma och allmän rådstuga iakttages, att varje röstande har en röst. Då inom ett pensionsdistrikt pensionsnämnd första gången valts, skall efter lottning halva antalet av de utsedda ledamöterna avgå vid utgången av andra året av den tid, för vilken de blivit valda, så ock suppleanterna för de sålunda avgående ledamöterna. Avgår ledamot eller suppleant under den för honom bestämda tjänstgöringstid, anställs fyllnadsval; och bör den sålunda valde tjänstgöra under den tid, som för den avgångne återstår.

Sedan — — — — ordförande.

Har beslut, på sätt i 19 § sägs, fattats om ändring i bestående indelning av pensionsdistrikt, skola uppdragen för ordförande, ledamöter och suppleanter i pensionsnämnd inom pensionsdistrikt, som av ändringen beröres, anses förfalla vid den tid, då beslutet träder i tillämpning, samt nytt förordnande av ordförande och suppleant för honom meddelas ävensom nytt val av ledamöter och suppleanter för dem förrättas.

23 §.

Pensionsnämnd sammanträder å ställe, som nämnden bestämmer, på kallelse av ordföranden, så ofta denne med avseende å inkomna ärendens antal och vikt finner det nödigt, dock minst en gång varje kalenderhalvår. Sammanträde skall av ordföranden, i samråd med det av pensionsstyrelsen jämlikt 27 § förordnade ombudet, utsättas till sådan tid, att ombudet ej är hindrat att närvara. Tid och ställe för sammanträde låte ordföranden minst fjorton dagar förut kungöra i kyrka samt tillika på annat lämpligt sätt bringa till allmänhetens kännedom; varjämte ombud, som enligt 27 § må vara av landstinget för distriktet utsett, genom ordförandens försorg i god tid skall om sammanträdet underrättas.

Suppleanten — — — — besluten.

Ordföranden — — — — ångfartyg.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1915.

Bilaga 3.

Förslag

till

Lag

om viss ändring av de i 37 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring meddelade övergångsbestämmelser.

Med ändring av vad 37 § andra stycket av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring innehåller häremot stridande förordnas, att den, som den 1 januari 1914 fyllt femton men icke sextiosju år och redan då var till arbete varaktigt oförmögen samt år 1913 under sammanlagt mer än fyra månader åtnjutit full försörjning antingen av enskilda personer eller ock delvis av enskilda och delvis av fattigvården eller välgörenhetsinrättningar, skall äga rätt till understöd enligt 33 § av nämnda lag, dock att beloppet av sådant understöd skall bestämmas till samma procent av eljest stadgat understödsbelopp som för den, vilken under år 1914 förvärvat rätt till understöd, och att understödet skall utgå tidigast från och med år 1916.

Protokoll, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd lördagen den 17 april 1915.

Närvarande:

Justitieråden   BERGMAN,
                     SJÖGREN,
Regeringsrådet PALMGREN,
Justitierådet   DYBERG.

Enligt lagrådet tillhandakommet utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 10 april 1915, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamål inhämtas över upprättade förslag till lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring och till lag om viss ändring av de i 37 § av lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring meddelade övergångsbestämmelser.

Förslagen, som finnas bilagda detta protokoll, hade inför lagrådet föredragits av byråchefen i pensionsstyrelsen Hugo Elliot.

Lagrådet fann de remitterade förslagen icke giva anledning till erinran utom beträffande 7 § i förstnämnda lagförslag, uti vilken del lagrådet yttrade:

Den föreslagna ändringen i det nuvarande stadgandet i 7 §, att, där fråga är om äkta makar, årsinkomsten vid bestämmande av pensionstilläggs belopp skall för en var av dem beräknas utgöra hälften av deras sammanlagda årsinkomst, har föranletts därav, att i vissa undantagsfall tillämpningen av samma stadgande ansetts leda till mindre tillfredsställande resultat. Såsom sådana fall har pensionsstyrelsen anført, att en understödssökande övergivits av sin make, och att den sökandes make omhändertagits av fattigvården, såsom obotligt sinnessjuk intagits å hospital eller avtjänar frihetsstraff på längre tid. De praktiskt viktigaste av dessa fall torde vara de, då mannen övergivit hustrun och befinner sig på okänd ort, och då mannen omhändertagits

av fattigvården. Ändringsförslaget skulle emellertid här i regel medföra en försämring i den pensionsrätt, som enligt stadgandets nuvarande lydelse tillkommer hustrun. Tillräckliga skäl för en lagändring, som leder till ett sådant resultat, synas dock icke föreligga.

Dessutom må anmärkas, att den föreslagna nya bestämmelsen erhållit en så vidsträckt formulering, att undantaget i obestämd omfattning upphäver huvudregeln. Tillämpningen av denna huvudregel bliver vid sådant förhållande lätt osäker. Att härutinnan nödig likformighet skulle vinnas, torde med den lydelse förslaget erhållit svårigen vara att förvänta.

Av sålunda anförda skäl finner lagrådet sig icke kunna tillstyrka den ifrågasatta ändringen.

Därest emellertid en dylik ändring av gällande stadgande skulle ske, torde bestämmelse tillika böra meddelas, att så snart det förhållande, som för viss person föranlett undantag från huvudregeln, icke vidare är för handen, nämnda huvudregel åter skall komma till användning. Att därefter jämkning enligt 8 § andra stycket kan äga rum, är uppenbart.

Tillika torde, om den ifrågasatta ändringen vidtages, böra föreskrivas, att ändringen icke må lända till minskning av rätt, som förvärvats, innan den nya lagen trätt i kraft.

In fidem:

Erik Ölander.

---

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 20
april 1915.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anmälde lagrådets den 17 april 1915 avgivna utlåtande över de enligt beslut den 10 i samma månad till lagrådet remitterade förslag till dels lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser.

I anledning av de erinringar, som av lagrådet framställdes vid granskningen av 7 § i förstnämnda lagförslag, anförde departementschefen följande:

»Visserligen skulle, på sätt lagrådet framhållit, den föreslagna ändringen av det nuvarande stadgandet i 7 § medföra, att i flertalet av de särskilda, dock mera sällan förekommande fall, varom här är fråga, vederbörande understödssökande komme att erhålla pensionstillägg eller understöd till lägre belopp, än som med tillämpning av nu gällande bestämmelser skulle utgå. Ett motsatt förhållande skulle dock stundom inträffa.

Jag vill såsom exempel härpå anföra ett fall, som förekommit hos pensionsstyrelsen. En understödssökande hustru, bosatt i södra delen av landet, hade för många år sedan övergivits av sin man, som därefter ej låtit sig avhöra. Man visste dock, att han arbetade vid ett av de lappländska gruvfälten och där hade en inkomst, överstigande 580 kronor. En tillämpning av 7 § i dess nuvarande avfattning leder till, att hustrun på grund av mannens stora arbetsförtjänst ej alls kan tillerkännas något understöd. Ett sådant resultat måste givetvis betraktas såsom högst otillfredsställande. Visserligen skulle mannen kunna behandlas såsom försumlig familjeförsörjare, men sådan procedur är vanligen förenad med stort besvär och avsevärd tidsutdräkt samt skulle oftast icke leda till någon egentlig ekonomisk hjälp åt hustrun.

Avgörandet av föreliggande fråga synes mig dock ej böra göras beroende därav, huruvida förslagens genomförande i det särskilda fallet kommer att medföra försämring i vederbörandes pensionsrätt eller ej. Praktiskt sett torde en understödssökande gift kvinna, vars man exempelvis emigrerat och som själv bidrager till sin försörjning, rätteligen böra i nu förevarande avseende betraktas såsom likställd med ogift person. Detsamma torde kunna sägas om gift person jämväl i övriga fall, vilka av pensionsstyrelsen nämnts såsom exempel, nämligen då den andra maken omhändertagits av fattigvården, internerats å sinnessjukanstalt eller avtjänar långvarigt frihetsstraff. Vid sådant förhållande synes mig grundad anledning icke föreligga att i detta hänseende ställa ifrågavarande gifta personer i gynnsammare ställning än de ogifta. Jag finner mig därför böra i denna del vidhålla det av mig tillstyrkta förslaget.

Lagrådet har vidare anmärkt, att med hänsyn till den nya bestämmelsens vidsträckta formulering nödig likformighet svårigen skulle vara att förvänta vid bestämmelsens tillämpning. Någon fara härför synes mig knappast vara för handen. Tillämpningen skulle nämligen vila enbart på pensionsstyrelsen, och det torde föreligga all anledning antaga, att styrelsen kommer att vid lagbestämmelsens tillämpning följa vissa normer, så att önskvärd likformighet i angivna avseende uppnås. Den jämkning i formuleringen, jag ansett mig böra föreslå, torde för övrigt medföra, att anledningen till den av lagrådet uttalade betänkligheten huvudsakligen bortfaller. Med denna formulering lär icke heller, såsom lagrådet ifrågasatt, behöva direkt utsägas, att, därest anledningen till undantag från den i lagrummet stadgade huvudregeln om beräkning av äkta makars årsinkomst upphört, undantaget ej vidare skall komma till tillämpning.

Såsom lagrådet hemställt, torde genom en övergångsbestämmelse böra förhindras, att den föreslagna ändringen i 7 § skulle kunna lända till minskning av rätt till pensionstillägg eller understöd, som må hava förvärvats före den nya lagbestämmelsens ikraftträdande.»

Sedan departementschefen vidare meddelat, att han vidtagit en redaktionell mindre ändring i det till lagrådet remitterade förslaget till ändrad lydelse av 23 § i nämnda lag, uppläste departementschefen de enligt ovan angivna grunder ändrade förslagen till lag om ändrad lydelse av 7, 16, 20 och 23 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring samt till lag om viss ändring av de i 37 § av samma lag meddelade övergångsbestämmelser, och hemställde departementschefen, att dessa förslag måtte, jämlikt § 87 regeringsformen, genom nådig proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Till denna, av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle till riksdagen avlätas nådig proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Conr. Falkenberg.